

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Čeští a slovinští vojáci za první světové války na
italské frontě - v osobních svědectvích**

Jaroslava Patermanová

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jaroslava PATERMANOVÁ
Osobní číslo: H07417
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obory: Historie (dvouoborové)
Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové)
Název tématu: Čeští a Slovinští vojáci za první světové války na italské frontě - v osobních svědectvích
Zadávající katedra: Katedra literární kultury a slavistiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Jaroslava Patermanová prostuduje příslušné archivy, muzea, památníky a literaturu českou i slovinskou, a na tomto základě zhodnotí soužití a spolupráci českých a slovinských vojáků na italské frontě v době 1. světové války.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FUČÍK, Josef. Soča (Isonzo) 1917. Praha: Paseka 1999. PIVKO, Ljudevit. Bok po boku. Díl I., kniha I. - II. Praha: Za svobodu 1929. PIVKO, Ljudevit. Bok po boku. Díl II. kniha III. - IV. Praha: Za svobodu 1929. VRIČAN, Josef. Po zapadlých stopách českých vojáků: Z Julských Apl k Jadranu. Olomouc: Ondřej Havlík 2008. JANOUSEK, Jan. Z bojů za svobodu vlasti. Praha, 1933. VÁCHAL, Josef. Malíř na frontě: Soča a Itálie 1917 - 18. Praha: Paseka 1996.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlášení:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezentováním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 6. 2011

Jaroslava Patermanová

Chtěla bych podkovat panu doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph. D. za pomoc při tvorbě této práce. Dále panu Ing. Pavlu Hanárovi a paní Blance Hanárové za ochotnou spolupráci a poskytnutí materiálů Jendovi Rajmanovi. Podkování patří také rodině a přátelům za jejich podporu.

Anotace

Tato práce se zaměřuje především na svědectví a vzpomínky vojáků, kteří se účastnili bojů na italské, respektive sošské frontě.

Nejprve je nastíněna politická situace v Evropě před první světovou válkou, popsána podoba první světové války a průběh bojů na jednotlivých frontách. Následuje kapitola podrobněji se věnující italské frontě. Samostatná kapitola se soustřeďuje na sošskou frontu, jakofito nejdleňší úsek italské fronty. Hlavní část práce se věnuje vojákům, kteří přímo bojovali nebo byli přítomni boji na italské frontě. Po stručných životopisech jednotlivých vojáků následuje vylíčení životních podmínek na frontě doplněné o vzpomínky vojáků. Závěrečná kapitola ukazuje boj na frontě z jiného pohledu, a to z pohledu legionáře.

Klíčová slova

První světová válka - Italská fronta - Sošská fronta - osobní svědectví - voják - legionář

Anotation

This work is mainly focused on witnesses and memories of soldiers, who participated on fights on Italian, or So a front.

At first is outline politic situation in Europe before First World War, described beginning of First World War and process of fights on particular fronts. Continuing chapters are, in detail, focused on Italian front. Separate chapter are concentrate on So a front, as most important part in Italian front. Brief curriculum vitae of individual soldiers are followed by portray of life conditions on front, which are supplement by memories of soldiers. Closing chapter show fight on front from different point of view, from legionaries point of view.

Key words

First world war - Italian front - So a front - personal witness - soldier - legionary

Obsah

1. Úvod	1
2. První světová válka.....	4
2.1. Vývoj na jednotlivých frontách.....	5
2.1.1. Západní fronta.....	5
2.1.2. Jihovýchodní fronta.....	7
2.1.3. Východní fronta.....	8
2.2. Mírová jednání	9
3. Italská fronta.....	10
3.1. Armáda a její výzbroj	12
3.2. Boje na italské frontě	14
4. Sošská fronta.....	16
4.1. Sošské bitvy	20
5. Vojáci na Italské frontě	27
5.1. Vojáci - Spisovatelé.....	27
5.1.1. Dr. Ljudevit Pivko.....	27
5.1.2. Josef Váchal.....	28
5.1.3. Jan Janoušek.....	29
5.2. Vojáci - Fotografové.....	30
5.2.1. Jindřich Bičík.....	30
5.2.2. Jenda Rajman.....	32
6. Život na Italské frontě	35
6.1. Seznámení s válkou	35
6.2. Myšlenky vojáka	36
6.3. Zásobování (Stravování).....	37
6.4. Hygiena	38
6.5. Tmčina.....	39
6.6. Nemocní?	39
6.7. Uprostřed války	40
6.8. V zajetí.....	42
6.9. Zajatecké tábory v Itálii	44
6.10. Rozdílné pohledy.....	44

7. Legionáři - Dobrovolníci	46
7.1. Nadporučík (Dr.) Ljudevit Pivko	46
7.2. Carzanský podnik	47
7.3. Dobrovolnický oddíl jihoslovansko- český (Pivkovi dobrovolníci)	48
7.4. Jan Šapek	50
7.5. Československý dobrovolnický sbor	51
7.6. Z bojů za svobodu vlasti	53
8. Závěr	55
9. Resumé.....	58
10. Seznam pramenů a literatury.....	60
11. Seznam obrázků	62
12. Seznam příloh.....	63

1. Úvod

Po skončení první světové války byli v Československu oslavováni jako hrdinové legionáři. Dnes se však nejvíce připomínají legionáři bojující na východní frontě. Prose o připomenutí českých vojáků na italské frontě téměř nemluví? Nejen o českých legionářích, ale i o všech českých vojácích. Nebyli to snad také hrdinové, kteří nasadili své životy, aby chránili životy jiných? Vliv na tuto skutečnost má nejspíše interpretace událostí první světové války. Někteří mají za hrdiny legionáře, kteří na frontě přehlídkli nepříteli, aby mohli bojovat proti Rakousku-uhersku, a tím také za samostatnost Čech (Československa). Jiní považují za hrdinství bit se v cizí zemi za bezpečí místních obyvatel. Bojovat na jedné straně za nenáviděnou dynastii, na straně druhé za blízký slovinský národ.

Ve své práci se zaměřuji na vzpomínky (osobní svědectví) vojáků, kteří si prožili peklo na zemi v podobě války, a to nejen jako boje na frontě, ale i v podobě útrpnosti ze strany nadřízených i silnějších, nedostatku soukromí, jídla a oblečení, o financích nemluví.

Bojovat v zákopech muselo být strašné, avšak bojovat v zákopech na svazích a vrcholcích Alp muselo být ještě horší. To jsem si plně uvědomila v okamžiku, když jsem projížděla údolím řeky Soči a cestou do Tolminu a Kobaridu, kde se nachází muzea a památníky první světové války. Težko si jen těžko dokážu představit, jak na strmých, kamenitých svazích mohli lidé lézt, natož pak bojovat.

Většina lidí si pod pojmem vojsko představí masu lidí bojujících za určitou věci myšlenku. Představují si proti sobě bojující Německo a Británii, národy Rakouska-Uherska a Srby nebo Napoleona a Nelsona, křesťany a muslimy, bílouchy a indiány, ale málokdo si představí, že bojuje český pekař, který má doma ženu a pekárnu, proti italskému dělníkovi, kterého doma čeká manželka a děti. Bojují proti sobě, aniž by chtěli. Museli na frontu, i když by raději byli doma se svými rodinami a svou prací, stáli po sobě, protože mají strach. Strach, že pokud oni nezabijí vojáka z nepřátelské strany, zabije on je. Stáli proti sobě z pušek a děl, házejí po sobě granáty klasické i se smrtícím plynem, ale vlastně neví proč. Pro musejí zabít jiné lidi, kteří jim nic neudělali, ale ze strachu o svůj život pokračují ve vraždění. Proto bych chtěla připomenout život takových vojáků, kteří neví proč a přece musí bojovat.

O p í in válek uvařloval Josef Váchal a do-el k záv ru, že p í inou je *vzmáhající se nedostatek p dy a chleba p espo etn narozeným, a že válka je nutným zlem lidstvu, dovolujícím řtí i mrzák m t la neb ducha v intencích nábořenských* válka, jediný to prost edek k docílení rovnováhy v řívotech dý-ících na povrchu zem , kdyřp írodní katastrofy nedosta ují.¹

Po zapadlých stopách eských voják ² od Jozefa Vri ana, *So a 1917*³ od Josefa Fu íka a *Po stopách so ské fronty*⁴ od Marka Simi e jsou knihy, ze kterých řerpám, a které se zabývají událostmi na So ské front v celé ří i.

Ráda bych ale ve své práci p íblížila i to, jak vnímali, cítili a sná-eli válku jednotliví vojáci. Co nap íklad cítil malí a spisovatel Josef Váchal, který se staral jen o svá díla, nikoli o politiku. Jak prořívál válku starosta kampeli ky Jan Janou-ek, b hem narukování řerstvý otec. Jak sná-el odlou ení od své milé kniha Jenda Rajman.

N kte í z t ch, kte í museli na frontu, padli i se stali nezv stnými. Ostatní se vrátili dom ke svým rodinám, své práci, k p átel m a řilí dál sv j řívot bez cizího pov-ímmutí. Av-ak n kolik z nich po sob zanechalo stopy. A úmysln , v knihách, jako Josef Váchal v knize *Malí na front* ⁵, nebo Jan Janou-ek v knize *Z boj za svobodu vlasti*⁶, nebo zcela nev dom v podob negativ , fotografií a dopis , které po sob zanechali Jenda Rajman a Jind ich Bi-ický. R zné pohledy na válku a její ob ti beletrizoval ve své knize *ernořlutý mumraj*⁷ také Jan Václav Ros lek.

Osobní sv dectví vojáci zachycovali nejen v podob poznámek i deník , ale n kolik z nich zv nilo své dojmy a vzpomínky pomocí fotoaparátu. V mé práci uvádím dva tyto fotografie - Jind icha Bi-ického, jehoř fotografie byly vystaveny v Tereziánském k ídle Prařského hradu na výstav *Pe-ky první sv tovou válkou* a Jendu Rajmana. Fotografie Jendy Rajmana mi poskytl k nahlédnutí a ofocení jeho vnuk pan ing. Pavel Han ar. Rajmanovy fotografie jsou o to hodnotn j-í, jelikoř v t-ina z nich obsahuje popisky v etn datace.

Abych dala prostor i pohledu z druhé strany, nejen ze strany voják , bojujících v rn za Rakousko-Uhersko, v nuji také jednu kapitolu legioná m. V ní bych se cht la v novat jak obecnému pohledu na legioná e jako na hrdiny na-í vlasti, jeřl zmi ují

¹ VÁCHAL, Josef: *Malí na front* . Praha, 1996. ISBN 80-7185-060-8. str. 158

² VRI AN, Jozef: *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadraniu*. Olomouc, 2008. ISBN 978-80-254-3535-9.

³ FU ÍK, Josef: *So a (Isonzo) 1917*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-255-4.

⁴ SIMI , Marko: *Po sledeh so-ke fronte*. Ljubljana, 1996. ISBN 86-11-14071-0.

⁵ VÁCHAL, J: *Malí na front* .

⁶ JANOUŠEK, Jan: *Z boj za svobodu vlasti*. Praha, 1933.

⁷ ROS LEK, Jan Václav: *erno-řlutý mumraj*. Praha, 1974.

knihy *Ob ti*⁸ od Josefa Logaje, *eskosloven-tí legioná i (1914 - 1920)* od Karla Pichlíka a dalších autor⁹ a *S výzv d íky*¹⁰ od Vojt cha Hanzala, tak z pohledu profesora Ljudevita Pivka, slovinského d stojníka a jednoho ze zakladatel legií v Itálii. Pivko své vzpomínky zachytil v knihách *Proti Rakousku*¹¹ (první kniha vy-la pod názvem *Carzano*, druhá *Bok po boku*).

⁸ LOGAJ, Josef: *Ob ti*. Praha, 1922.

⁹ PICHLÍK, Karel - KLÍPA, Bohumír - ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *eskosloven-tí legioná i (1914 - 1920)*. Praha, 1996. ISBN 80-204-0580-1

¹⁰ HANZAL, Vojt ch: *S Výzv d íky od -výcarských ledovc aflpo mo e Adriatické: Pé í památníku osvobození*. Praha, 1938.

¹¹ PIVKO, Ljudevit. *Proti Rakousku*. Praha, 1934.

2. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

První světová válka byl do té doby nejvýznamnější vojenský konflikt, který se rozhořel mezi státy tzv. Trojspolku a Trojdohody.

7. 10. 1879 uzavřelo Německo a Rakousko-Uhersko smlouvu o vzájemné pomoci v případě války něho stavu s Ruskem, jejímž podpisem vznikl Dvojspolek. Trojspolek vznikl 28. 5. 1882 podepsáním smlouvy mezi Dvojspolkem a Itálií, která se tímto chtěla dostat z izolace. Itálie měla zájem o část území dnešního Slovinska a Chorvatska. Tato smlouva zahrnovala například závazek Německa bránit Itálii v případě jejího napadení Francií a naopak se Itálie zavázala pomoci Německu v případě, že by bylo napadeno Francií. Toto ustanovení platilo pouze v případě napadení dvíma státy, v případě napadení jedním státem měli spojenci zachovat neutralitu. Smlouva měla platnost 5 let a postupně byla prodloužována. Během války se na stranu Trojspolku přidala Osmanská říše a Bulharsko.

Z obav před napadením některým ze států Trojspolku uzavřela 17. 8. 1892 Francie s Ruskem dohodu o vzájemné pomoci při napadení některým státem Trojspolku. 1904 byla podepsána tzv. Srdečná dohoda (*Entente cordiale*) mezi Francií a Velkou Británií¹², která se týkala především rozdělení vlivu v koloniích. V roce 1907 podepsali zástupci Velké Británie a Ruska Sanktpetersburskou dohodu o rozdělení vlivu v Persii.¹³ Po uzavření Sanktpetersburské smlouvy se pro tyto tři navzájem loajální státy začalo používat označení Trojdohoda nebo jen Dohoda.

Napětí v Evropě bylo již na konci 19. století. Například nevrhlost Velké Británie vůči Německu z důvodu jeho vyhlášeného programu námořního zbrojení¹⁴ je to více stoupla ve chvíli, kdy Německo podpořilo Búrů v tzv. búrských válkách.¹⁵ Německo se naproti tomu cítilo odstraněno a chtělo nové dělení světa¹⁶. Napětí nepomohly zmírnit ani dvě haagské mírové konference v letech 1899 a 1907¹⁷. Naopak se je to vyostřilo po Rakousko-Uherské anexi Bosny v roce 1908¹⁸.

¹² Davies, Norman. *Europe. A History*. London, 1997. ISBN 0-19-820171-0. str. 871

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Havel, Petr. *Dějiny Evropské civilizace II. Hlava čtvrtá - V*. Praha a Litomyšl, 1995. ISBN 80-7185-012-8. str. 180

¹⁶ Tamtéž, str. 184

¹⁷ Tamtéž, str. 180

¹⁸ Davies, N. *Europe. A History*. str. 874

Již tehdy bylo zřejmé, že existuje velmi málo možností, jak toto mezinárodní napětí uvolnit, ovšem po sarajevském atentátu 28. 6. 1914 bylo jasné, že jediným řešením je válka.

Na počátku války proti sobě stály tzv. Ústřední mocnosti (podle postavení v centrální Evropě) - Německo a Rakousko-Uhersko, kterým se přidala Osmanská říše a v roce 1915 i Bulharsko - a Trojdohody, kterým se postupně přidávaly další státy. V roce 1914 se k Dohodě přidala Belgie, Srbsko, Řecko a Japonsko, v roce 1916 Rumunsko, 1917 vstoupily do války USA, Portugalsko a Španělsko a nakonec v roce 1918 se přidalo i Německo. Itálie nejprve vyhlásila neutralitu, v roce 1915 se však přidala na stranu Dohody.¹⁹

Celková bilance tohoto konfliktu je 28 zúčastněných států, které do války poslaly 70 milionů lidí, z toho 10 milionů lidí zemřelo a 22 milionů bylo zraněných.²⁰

První světová válka v Evropě probíhala na čtyřech frontách. První otevřená a zároveň nejdříve uzavřená byla srbská neboli jihovýchodní fronta, kde proti sobě bojovalo Srbsko a státy Trojspolku včetně Osmanské říše a později i Bulharska. Téměř od počátku války se bojovalo také na západní frontě, kde proti sobě stála Francie a Německo. Protože Německo při napadení Francie porušilo neutralitu Belgie, vstoupila do války i Velká Británie a posléze USA. Západní fronta má své NEJ v počtu bojujících vojáků a také v počtu obětí (mrtvých). Největší fronta (více než 1000 km²¹) byla fronta východní, kde bojovali vojáci Německa a Rakouska-Uherska proti vojákům Ruska. Táhl se od Petrohradu k hranicím Rumunska. Po vstupu Itálie do války se otevřela italská resp. jižní fronta. Zde stáli Italové proti Němcům a národům Rakouska-Uherska.

Rakousko-Uhersko spatřovalo v sarajevském atentátu provokaci srbského nacionalismu. 23. července 1914 dalo Rakousko-Uhersko Srbsku osmadvacetihodinové ultimátum, ve kterém požadovalo stíhání atentátníků. Srbsko ultimátum odmítlo. 28. července tedy Rakousko-Uhersko vyhlásilo Srbsku válku a zahájilo obléhání Bělehradu. Na počátku si všichni lidé mysleli, že válka potrvá šedesát dní, tedy do podzimu, válka však skončila až 11. listopadu roku 1918 kapitulací Německa.

1. srpna 1914 byla ve Francii v 16. hodin a v Německu v 17. hodin vyhlášena všeobecná mobilizace, ve které pak německý císař Vilém II. vyhlásil válku Rusku. 2.

¹⁹ Havel, P. *Dějiny Evropské civilizace II. Hlava čtvrtá - V.* str. 187

²⁰ údaje o počtu tamtéž

²¹ Davies, N. *Europe. A History.* str. 903

srpna 1914 obsadila německá vojska neutrální Lucembursko, 3. srpna 1914 Německo okupovalo rovněž část neutrální Belgie a zároveň vyhlásilo válku Francii. Z důvodu porušení neutrality Belgie a Lucemburska vyhlásila 4. srpna 1914 Velká Británie válku Německu. 5. srpna 1914 vyhlásil prezident Spojených států amerických Woodrow Wilson neutralitu. 6. srpna 1914 vyhlásilo Srbsko válku Německu a téhož dne vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Rusku. 11. srpna 1914 vyhlásila Francie válku Rakousko-Uhersku a 23. srpna 1914 vyhlásilo Japonsko válku Německu. Na to týž den reagovalo Rakousko-Uhersko vyhlášením války Japonsku.

2.1 VÝVOJ NA JEDNOTLIVÝCH FRONTÁCH

2.1.1 Západní fronta

Německo chtělo vést bleskovou válku podle plánu Alfréda von Schlieffena tak, aby by napadlo Francii přes slabě zabezpečenou hranici s Belgií. Vydalo tedy Belgii ultimátum, a protože nebylo dodrženo, vstoupila německá vojska na její území a zahájila okupaci. 20. srpna 1914 pak obsadila Brusel. Německá vojska postupovala velmi rychle a první týden v září již ohrožovala Paříž. Jelikož měla francouzská armáda počet vojáků nedostatečný k zastavení německé ofenzívy, uchýlil se generál Joffre k neobvyklému kroku: k zastavení německé ofenzívy u Marny poslal 600 vozů taxi se velmi bojeschopnými muži. Do 12. prosince 1914 pak Francouzi definitivně zastavili postup německých vojáků a zahájili protiofenzívu. V průběhu října a listopadu 1914 se fronta zastavila v linii mezi švýcarskými hranicemi a kanálem La Manche a válka se změnila v pozici nebo zákopovou. Během následujících tří let se pozice takřka nezměnily. Ztráty na životech by se daly počítat v desítkách tisíc za hodinu nebo stovkách za metr tverem.

Mezi nejvtíbitvy na západní frontě patřily bitvy u Ypru, na Somme a u Verdunu.²² Ypres je pevnost na území Belgie, u které se uskutečnily tři bitvy první světové války. 1. bitva probíhala od 12. do 22. 10. 1914. Zde utrpěla nejvtíbitva Velká Británie (50 000 mužů). Mnohem dlejší byla však druhá a třetí bitva probíhající od 22. 4. do 25. 5. 1915 a 12. 7. 1917. Při obou byl totiž použit místo klasických zbraní bojový plyn. Ve druhé bitvě to byl chlór, ve třetí yperit, nazvaný podle již zmíněné pevnosti.

²² Davies, N. *Europe. A History*. str. 903

Útokem na pevnost Verdun cht li Němci dosáhnout pr lomu na západní front . Ofenzíva byla zahájena 21. 2. 1916 a skončila n meckým neúspěchem 15. prosince téhož roku. Norman Davies ve své knize *Europe, a History*²³ uvádí jako počet obětí u Verdunu afl 800 000, což tuto bitvu řadí na druhé místo smutného řebíku nejkrvavějších bitev první světové války. Proto se jí také někdy přezdívá šverdunský mlýnek na maso a šverdunské peklo. Po verdunském fiasku byli do vedení německé armády povoláni generálové Paul von Hindenburg a Erich Ludendorff.

První místo ve statistikách zaujímá bitva na řece Somme probíhající od 1. července do 13. listopadu 1916²⁴, a to nejen nejvíce početně, ale také prvním použitím tanků ze strany Británie. Údaje o počtu obětí se řní: například v *Kronice Lidstva* auto i uvádí 500 000 mrtvých Němců, 500 000 mrtvých britských vojáků a 200 000 mrtvých Francouzů, internetový server BBC pak uvádí německé ztráty ve výši 650 000, Britské 420 000 a ztráty Francie ve výši 195 000.²⁵ I přes takto vysoké ztráty se nepodařilo stát se Dohody řádný strategický pr lom. Tento neúspěch vedl později k vystřídání generála Joffreho generálem G. R. Nevillem.

V únoru roku 1917 očekávali Němci útok dohody, a proto se stáhli na připravené obranné pozice mezi městy Arras a Sissons²⁶ na tzv. Siegfriedovu linii. 21. 3. 1917 začala na západní frontě mohutná německá ofenzíva. Během března afl července 1917 přesunuli Němci na západní frontu většinu své zbývající rezervy, ovšem bez trvalého úspěchu. V červenci 1918, při druhé bitvě na Marne, použil generál Pétain špruflnou obranu a ukázal útokům, ře nemají dostatečnou útočnou převahu. 8. srpna 1918 při řerném pátku německé armády 456 britských tanků prolomilo německou linii a získalo zpět část dříve ztracených území. Němci se museli stáhnout afl na Siegfriedovu linii a od té doby afl do listopadu 1918 byla německá vojska nucena ustupovat. V zářijnu 1918 byly Američany odstraněny poslední zbytky fronty na jihu. 3. října 1918 pak prezident Wilson zprostředkoval nabídku přímí.²⁷

2.1.2 Jihovýchodní fronta

Na Balkáně získávali rakouští vojáci čím dál více převahu. V říjnu roku 1915 okupovali Bělehrad, řernou Horu a v roce 1916 i Albánii. Neustálý tlak na řecko

²³ Davies, N. *Europe. A History*. str. 905

²⁴ Autor neuvěden. *Battle of the Somme: 1 July - 13 November 1916* [cit. 17. 6. 2010]
URL: <http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwone/battle_somme.shtml>.

²⁵ Tamtéř

²⁶ Davies, N. *Europe. A History*. str. 903

²⁷ Tamtéř, str. 921

vyvíjený centrálními mocnostmi m l za následek zhroucení ecké vlády a konec jejich neutrality.²⁸ Reakcí na porušení neutrality ecka bylo vyložení britských a francouzských jednotek v Soluni 5. 10. 1915. V průběhu roku 1915 se Srbové připojili k linii v Makedonii, kde útočily rakouské divize podpořené Bulharskem.²⁹ Bulharsko vstoupilo do války 14. 10. 1915 na stranu centrálních mocností se zámerem získat Makedonii. Makedonskou linii se podařilo udržet i díky pomoci francouzských vojáků u Solun. 30. září 1918 bylo Bulharsko nuceno uzavřít podmínky se spojenci z důvodu rozkladu vlastní armády.

2.1.3. Východní fronta

Na východní frontě měly Ústřední mocnosti mnohem větší úspěchy a vyhnuly se zákopové válce. V srpnu 1914 překročily dva ruské oddíly na severu hranice východního Pruska a dále pronikly na jih hluboko do Haliče. Tím ruské úspěchy skončily.³⁰ 28. srpna 1914 bylo ruské vojsko pod velením Alexandra Vasiljeviče Samsonova poraženo německou armádou vedenou generálplukovníkem Paulem von Hindenburgem u Tannenbergu. V bitvě na Mazurských jezerech v září 1914 velitelé Hindenburg a Ludendorff porazili ruskou severní armádu, což povážovalo Němce jako odvetu za prohranou bitvu na Marne. Jihní část ruské armády se Němce podařilo zastavit na okraji Krakova. Během zimy 1914 - 1915 se vedly nerozhodné bitvy v okolí Lodže a maďarských hranic.³¹ Ve druhé polovině února roku 1915 se uskutečnila druhá bitva na Mazurských jezerech a opět skončila fiaskem ruské armády. V květnu 1915 se u haličské Gorlice podařilo německým vojákům to, co se jim nedařilo na západě - prorazili nepřátelské linie a rozpráhlili nepřátelskou armádu.

Na podzim roku 1915 byla německá armáda připravena překročit hory na rumunských hranicích.³² Rumunsko vstoupilo do války na stranu Dohody 27. srpna 1916 vyhlášením války Rakousko-Uhersku.

4. června 1916 byla zahájena Brusilovova ofenzíva³³, při které se reorganizovaná ruská armáda dostala zpátky do Haliče, a která skončila osmnáctimísíním obléháním pevnosti Pemyl.³⁴ Hlavním úkolem této ofenzívy bylo

²⁸ Davies, N. *Europe. A History.* str. 907

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž, str. 903

³¹ Tamtéž

³² Tamtéž

³³ podle vrchního velitele Alexeje Alexejeviče Brusilovova.

³⁴ Davies, N. *Europe. A History.* str. 903

rozdelila německou armádu a tím ulehčila spojencům na západní a italské frontě. V prosinci 1916 obsadila německá vojska Bukurešť.³⁵

Na počátku roku 1917 začaly v Rusku revoluce, nejprve únorová pozdní říjnová (Velká říjnová), a s tím, jak postupovaly, se zvyšovalo selhání ruské armády. Bylo jen otázkou, zda se říše zhroutlí díky vlastní občanské válce nebo zda ji zničí centrální mocnosti.³⁶ Zhroutila se sama po Velké říjnové socialistické revoluci.

O jižní frontě se zmíníme v následující kapitole.

2.2 MÍROVÁ JEDNÁNÍ

Od 15. prosince roku 1917 do 3. března 1918 probíhala v Brestu-litevském jednání o podmínkách a následně o míru mezi Ústředními mocnostmi a Ruskem. Mezi 27. lednem a 9. únorem roku 1918 probíhala tamtéž jednání Ústředních mocností s Ukrajinou, která vedla k míru a vzniku Ukrajinské lidové republiky. 3. března 1918 pak podepsalo také Rusko s Ústředními mocnostmi tzv. Brest-litevský mír, v rámci kterého Rusko ztratilo rozsáhlou část svého území, například jižní Ukrajinu, Finsko, Polsko a další. 7. května 1918 pak Ústřední mocnosti donutily podepsat Rumunsko Bukurešťský mír, ve kterém se Rumunsko zavázalo postoupit Dobruđu.

3. listopadu 1918 bylo v Padově podepsáno podmínky mezi státy Dohody a tehdy již bývalým Rakousko-Uherskem. Jako poslední kapitulovalo Německo 11. listopadu 1918 a v Compiègne podepsalo se státy Dohody podmínky, které zahrnovalo mnoho tvrdých podmínek.

Po abdikaci císaře Viléma II. 18. listopadu 1918 Německo anulovalo smlouvu z Brestu-litevského.

Události první světové války popisuje také Robert Kvaček v knize *První světová válka a česká otázka*³⁷. Pohled na každodennost první světové války pak zprostředkovává Ivan Tědivý v knize *Česko, české země a Velká válka 1914-1918*³⁸.

³⁵ Davies, N. *Europe. A History*. str. 903

³⁶ Tamtéž, str. 907

³⁷ KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha, 2003. ISBN 80-7254-448-9.

³⁸ TĚDIVÝ, Ivan. *Česko, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha, 2001. ISBN 80-7106-274-X.

3. ITALSKÁ FRONTA

Připojení Itálie k Dvojspolku vyvolalo v Německu a Rakousko-Uhersku uspokojení. Jen v rakousko-uherském generálním štábu, a zvláště pak u jeho velitele generála Franze Conrada von Hötzendorfa, panovala nedůvěra v nového spojence. Generálu Von Hötzendorfovi a jeho varováním však nikdo nevěřil. Alespoň se mu podařilo prosadit vybudování pásu pevností na tyrolských a korutanských hranicích s Itálií.

Po vypuknutí války vyhlásila Itálie neutralitu a zároveň s tím zařadila její politici vyjednávání s oběma znesvářenými stranami. Ital měl zájem o získání jistých území habsburské monarchie, prohlášení Terstu svobodným městem, uznání italské suverenity nad albánskou Valonou a francouzské kolonie.³⁹ Jednali tedy jak s Centrálními mocnostmi, tak se státy Dohody a jelikož Vídeň odmítla jejich požadavky, uzavřela 26. dubna 1915 Itálie se státy Dohody tajnou, tzv. londýnskou smlouvu, ve které byly mimo jiné zakotveny i poválečné italské zisky v podobě Tridentska, Gorice, Istrie včetně Terstu a oblasti Dalmácie včetně Neretvy. 23. května téhož roku pak následovalo vyhlášení války Rakousko-Uhersku ze strany Italského království.⁴⁰

Informace o tajné smlouvě se dostala k rakouskému armádnímu vrchnímu velení 18. května 1915. Bylo jim tedy jasné, že válka se kvapem blíží. Vzhledem k nedostatku obsazení Rakousko-Italských hranic se AOK⁴¹ rozhodlo pro vytvoření nové jihozápadní neboli italské fronty pod vedením arcivévody Evžena. Tato fronta, podél celých hranic o délce cca 650 kilometrů, byla rozdělena na tři části. První, tyrolská fronta, velel generálem Danklem, druhá fronta na hřebenech Karnských a Julských Alp s přístupy do Korutan vedena generálem Rohrem a třetí v Pímo i podél hranic nížeky Soane pod velením generála Borojeviče.⁴²

³⁹ Fučík, J. *Soana (Isonzo) 1917*. str. 8

⁴⁰ Tamtéž, str. 9

⁴¹ AOK - Armee Oberkommando = armádní vrchní velení. Tamtéž, str. 9

⁴² Tamtéž, str. 10

A. Julské Alpy v okolí Kobaridu. Dnes si jen těžko dokážeme představit, jaké to bylo bojovat v horách a navíc s nedostatečným vybavením.
Foto: autorka

Na tyrolské frontě probíhala válka v podobě jednotlivých bojů s cílem ovládnout vrcholy velehor a průsmyky.⁴³ Protože na východní frontě provázely rakousko-uherskou armádu úspěchy a ruská vojska ustupovala, mohlo Rakousko-

Uhersko přesunout některé jednotky na italskou frontu do oblasti jihozápadního Tyrolska. S novými posilami se vrchní velitel rakousko-uherské armády generál Franz Conrad von Hötzendorf rozhodl realizovat svůj dlouho zamýšlený plán - protiofenzivu, která by prolomila italské pozice a mohla i vítězně ukončit válku na italské frontě. Jako místo pro útok zvolil generál Von Hötzendorf náhorní plošiny u Tridentu, které byly pro oba protivníky strategickým úsekem. 15. května 1916 zahájili krátkou ofenzivou elektrickou přípravou Strafexpedition (Trestná expedice; Von Hötzendorf chtěl Itálii potrestat za jejich proradnost). Překvapení Italové se po těchto bojích začali stahovat ze svých pozic.

Státy Dohody tedy zvažovaly, jak tuto ofenzivu zastavit. Jakákoli akce na západní frontě nepřicházela v úvahu kvůli vytížení v bitvě u Verdunu. Záleželo tedy především na východní frontě. Generál Brusilov navrhl zahájit ofenzivu (známá jako Brusilovova ofenziva, viz kapitola První světová válka), která by měla přesunout rakousko-uherské jednotky zpět na východní frontu a tím odlehčit Itálii. Brusilovova ofenziva byla zahájena 4. června 1916 a svůj úinek na jihozápadní frontu měla jíít 17. června, kdy Rakousko-Uhersko ukončilo Trestnou expedici.⁴⁴ Rok poté rozpoutala italská

⁴³ Fučík, J. *Soňa (Isonzo) 1917*. str. 11

⁴⁴ Vříťan, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků. Z Julských Alp k Jadranu*. str. 171

armáda *materiálovou* bitvu⁴⁵ o Monte Ortigaro (2150 m. n. m), p i emfl výchozí útok byl veden ze stejné náhorní plošiny a rovn fl skon il fiaskem.⁴⁶

V prost ední ásti fronty na jihovýchod Julských Alp probíhaly boje p edev-ím od zá í 1917, kdy n mecko-rakousko-uherská vojska zahájila ofenzivu Kobaridu.

Hlavní boje probíhaly podél eky So i (Isonzo) na tzv. so ské front a jifl od po átku války byly nejrozsáhlejší a také nejintenzivnější. 27. kv tna 1915 bylo vytvo eno velitelství 5. polní armády pod velením generála p choty Svetozara Boroevi e, sídlící v Lublani a pozd ji p esunuté do Postojne.⁴⁷ Na po átku roku 1916 byl obnoven pražský 28. p í pluk, rozpu-t ný po velikono ní bitv v Karpatech 1915.

24. kv tna 1915 se pokou-ely jednotky italské armády p ekro it hranice habsburské monarchie. Následující den pak zaúto ila italská p chota na rakousko-uherské obranné body po celé délce toku So e. I p es n kolikanásobnou po etní p evahu se Ital m afl do podzimu 1917 nepoda ilo prolomit nep átecké linie.

So ské front se více v nuje kapitola 4.

3.1 ARMÁDA A JEJÍ VÝZBROJ

Italská armáda m la hlavní výhodu v tom, fle bojovala na jedné front šdomaň, a tudífl mohla rychle nahrazovat ztráty. Dal-í velmi d lefitá výhoda byla ve zbraních, kterých m la dostatek jednak z vlastních zdroj , ale také od stát Dohody. Italský postup spo íval v zahájení d lost elecké p ípravy a následné bodákové zte i doprovázené útokem p choty, která m la podle p edpisu *vp ed za kařdou cenu*. To m lo za následek velký po et ob tí, nebo do úto ník st ílely nep átecké (obrné) kulometry. Tento postup se zm nil afl v roce 1917, kdy se za ala vyuffívat úderná taktika.⁴⁸

Rakousko-uherská armáda musela na italské front provést radikální zm ny oproti jiným frontám i d ív j-ím válkám, a to ve v-ech sm rech; v organizaci, výzbroji i v taktice. Nap íklad barva uniformy se zm nila ze -tikov -edé na polní -edou⁴⁹ nebo

⁴⁵ bitva, ve které je hlavní cíl od íznout nep ítele od zásobování. Kdyfl nemá nep ítel zásoby, musí se vzdát.

⁴⁶ Fu ík, J. *So a (Isonzo) 1917*. str. 11 - 12

⁴⁷ Tamtéfl, str. 12

⁴⁸ Tamtéfl, str. 23

⁴⁹ Tamtéfl, str. 27

avle byly nahrazeny bodáky⁵⁰. Jedna z výhod rakousko-uherské armády byly kulometné roty, které vyrovnávaly nedostatky v potu voják .

Jezdecké oddíly byly na obou stranách k boji nevhodné, poufňovaly se pouze v malém potu k hlídkám a kurýrní služb . Kon byli kvůli jejich klesajícímu potu, malému uplatnění a především z důvodu velké spotřeby munice a nutnosti jejího rychlého doplnění, postupně nahrazování automobily.⁵¹

Na jaře roku 1916 začalo rakousko-uherské velení hledat způsob jak vyrovnat italskou početní převahu.⁵² Jako jedna z variant přicházelo v úvahu poufňit bojových plynů . Generál Boroevič byl od počátku proti, protože se obával jednak o své vojáky nedostatky v vybavení ochrannými prostředky, a především tím jisté odvety z italské strany. Prosazení plynů na sošské frontě se však nakonec podařilo arcivévodovi Josefu, veliteli VII. armádního sboru⁵³, který chtěl tímto způsobem získat početní kótu 197.⁵⁴

Jako bojový plyn se poufňoval v tůině chlór a fosgen⁵⁵. Plyn mohl být vypuštěn buď střílením plynových granátů, shazováním plynových pum, nebo vypouštěním z potrubí od vlastních zákopů směrem k nepříteli. Velení se nakonec rozhodlo pro potrubí, i přes vysoké riziko spořívající v závislosti na směru větru.⁵⁶

Dne 29. června 1916 došlo k prvnímu poufňití plynů u hory Mt. S. Michele. Celá akce skončila pro rakouskou armádu neúspěchem.

Plyn mohl být vypuštěn v úseku fronty mezi Mainizzou (Majnice), přes severní úbočí San Michele k San Martinu (Martina). I přes nepřízeň počasí (vítr výrazně zpomalil) se začalo s vypouštěním plynů podle plánu v polední hodinu ráno 29. června 1916. Jen u levého břehu Vipavy vydal generál Boroevič na poslední chvíli příkaz k zastavení plynového útoku z důvodu úplného bezvětrání.⁵⁷ Na které lahve s plynem byly vadné

⁵⁰ Fučík, J. *Soška (Isonzo) 1917*. str. 30

⁵¹ Tamtéž, str. 33

⁵² Tamtéž, str. 45

⁵³ Tamtéž, str. 46

⁵⁴ Vričan, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu*. str. 172

⁵⁵ Fosgen, nazývaný též křídlový oxid uhličitý je prudce jedovatý, dusivý bezbarvý plyn, mnohem nebezpečnější než chlor. Ve styku s vlhkostí sliznic se rozkládá a vznikající kyselina chlorovodíková tyto sliznice leptá. Při vdechnutí do plic dochází k jejich postupnému rozkladu s mofňným následkem smrti. Po nadýchání fosgenu existuje doba latence, trávající až 24 hodin, ve které se neprojevují žádné zřetelné příznaky. Přesto v plicích probíhají nevratné změny . Délka latence závisí v první řadě na koncentraci fosgenu ve vdechovaném vzduchu a také na době, po kterou byl člověk jeho působením vystaven. Teprve pak se objevují dýchací potíže, způsobené zatím plicních sklípků krví a tím vyvolanou nedostatky v přenosu kyslíku do krve.

Zdroj: KOT, Jiří. *Fosgen*. [citováno 15. 5. 2010]

URL: <<http://copter.blog.cz/0808/fosgen>>.

⁵⁶ Fučík, J. *Soška (Isonzo) 1917*. str. 47.

⁵⁷ Vričan, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu*. str. 173

t sn ní, takže plyn pronikl i do rakousko-uherských ad.⁵⁸ Nakonec v-ak vítr plyn odvál na pofladovanou stranu a za ním mohla nastoupit 34. p-í brigáda a bez odporu obsadit kótu 197. Odpor se dostavil po chvíli, kdy italské d lost electvo za alo kótu siln ost elovat.⁵⁹

I kdyfl byly bojové plyny na italské front je-t n kolikrát pouffity, pozd ji spí-e ve form granát , nestaly se dominantní zbraní.

S pouffitím plynu na italské front se setkal nap íklad Josef Váchal p i 12. so ské bitv a svou zku-enost popisuje takto:

*Tam, kde fležo bylo bezmocné pro fřivoty lidské chránící skálu, nastoupil druhý pomocník k vít zství austijskému, nový ni ící a omamný plyn, uspávající vzdor gázmaskám k smrti, jménem fosgen í smrt nekrvavá, le stejn hrozná. Dle v rozhodných zpráv pouffito bylo í kolem 600 plynových min s obsahem 6,3t fosgenu.*⁶⁰

I v oblasti letectví byla italská fronta pozadu oproti front západní. P esto za al probíhat vývoj letectví. Letadla pouffívaná zpo átku k pr zkum m a jako kurýrní slufba se postupn za ala vyzbrojovat a pouffívat k vzdu-ným souboj m a nakonec i jako podpora pozemních jednotek. Na po átku války m lo Rakousko-Uhersko p evahu v po tu letadel, ov-em v pr b hu války ho Itálie p edb hla. Projevilo se zde vý-e zmi ované zásobování od spojenc . V letectvu se rovn fl objevili e-tí vojáci. Nejvýznamn j-í z nich byl Jind ich Kostrba z Prahy, p vodn d stojník chebského 73. p-ího pluku, za azený jako -éfpilot k 4. letecké rot na letí-tí v Ajdov-in .⁶¹ Od b ezna do zá í 1917 byl velitelem první rakousko-uherské bombardovací letky eský hejtman Karel Sabedi .⁶² Mezi eské letce v rakousko-uherské armád pat ili i nap . Jaroslav Samek v 41. letecké rot , pozd ji p e azený k bombardovací letce nebo Leo Nádherný p sobící jako referent pro leteckou innost.⁶³

3.2 ETM NA ITALSKÉ FRONT

eské pluky se uplatnily v severní Itálii, konkrétn v oblastech Milánska a Benátska, jifl b hem 19. století. Byl to nap íklad 11. písecký pluk bojující zde v letech 1799 - 1801,

⁵⁸ Fu ík, J. *So a (Isonzo) 1917*. str. 48

⁵⁹ Vri an, J. *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadranu*. str. 173

⁶⁰ Váchal, J. *Malí na front* . str. 150

⁶¹ Fu ík, J. *So a (Isonzo) 1917*. str. 65

⁶² Tamtéfl, str. 66

⁶³ Tamtéfl, str. 68

1848 - 1849 a 1859 v bitvě u Solferina, dále pluky úslavský 21. a plzeňský 35. bojující rovněž u Solferina a dále. Nejvýznamnější bylo však působení pražského 28. pěšího pluku, který působil v Itálii v letech 1799 - 1801, 1848 - 1849 s výše zmíněným píseckým 11. plukem. Slávu tomuto pluku přinesla především bitva u Custozy 24. června 1866. Po této bitvě v červenci byl pražský pluk přesunut na Slovensko, kde chránil hranice habsburské monarchie. Jako mírová posádka pak sloužil mezi lety 1895 - 1899 a 1910 - 1912 v Tridentu.⁶⁴ Podrobněji popisuje historii 28. pěšího pluku Josef Fučík ve své knize *Osmadvacátníci: spor o českého vojáka Velké války 1914-1918*.⁶⁵

Po vypuknutí války byly české útvary rozděleny na východní a jihovýchodní frontu. Hranice s Itálií byla pokryta tyrolskými, štyrskými a korutanskými jednotkami dobrovolníků. Na nově vzniklou italskou frontu byli přesouváni vojáci z obou již existujících front. S rokem 1916 se pomalu zvyšovala přítomnost českých vojáků a během roku 1917 přišla na italskou frontu v čísla nových pluků a také část praporek a baterií. Rakouská vojska na sošské frontě by se bez nových vojáků jen těžko obešla, na což poukazují ve svých knihách i rakouských vojenských historiků i bývalých velitelů rakouské armády, kteří se o českých vojácích zmíní ují jako o spolehlivých, výkonných, s dobrou kázní i morálkou.⁶⁶

Po zmaření války z pohyblivé v zákopovou byl každý útok vykoupen velikými ztrátami a jen malým ziskem. Rakousko-uherská armáda tedy po vzoru německé začala v roce 1917 cvičit úderné oddíly, které měly bojem zblízka odstranit nepřítel a připravit tak cestu pro přechod. Mezi českými vojáky se vytvořila úderná jednotka IV. praporek 28. pražského pěšího pluku poprvé použita v 9. sošské bitvě.⁶⁷

⁶⁴ Fučík, J. *Soška (Isonzo) 1917*, str. 15.

⁶⁵ Fučík, Josef. *Osmadvacátníci: spor o českého vojáka Velké války 1914-1918*. Praha, 2006. 80-204-1376-6.

⁶⁶ Fučík, J. *Soška (Isonzo) 1917*. str. 16

⁶⁷ Tamtéž, str. 56 - 59

4. SO SKÁ FRONTA

Na so ské frontě probíhalo 11 resp. 12 *masových* bitev s obrovskými lidskými i materiálními ztrátami. So ská fronta se táhla od Tolminu a pokračovala podél řeky So a až k Jaderskému moři. Tato část fronty měla oboustranný význam. Oba protivníci si

A. Údolí řeky Soči nyní.
Foto: autorka

uv domovali, ale pokud se Italům podaří prolomit tuto část fronty, nebude jim nic bránit v cestě do vnitrozemí a do Dalmácie, což by mohlo být významným impulsem k rozhodnutí války ve prospěch států Dohody.

Z tohoto důvodu obě

armády soustředily své vojenské síly do povodí Sochy. Italská operace zde byla výrazná. Podle Josefa Fučíka připadlo na jednoho rakousko-uherského vojáka deset až patnáct vojáků italských.⁶⁸

Rakousko-uherscí vojáci na sošské frontě netrpěli špecie v boji, kdy byli i několik dní pod bubnovou palbou italských děl a zpoátku neměli pláňby, ani kde se ve skalnatém terénu ukrýt. Trpeli i nedostatkem jídla a především vody, jelikož při zásobování fronty měla přednost munice a zdravotnický materiál.

*í zrazili nás u malého potku. Tenkrát se zdálo, že ten potek vypijeme. Voda byla sice teplá, ale byla mokrá a to stálo.*⁶⁹ Takto reagovali přízniví rakousko-uherscí vojáci v italském zajetí při pochodu *do soustředovacího tábora Palmanova*.⁷⁰

20. května 1915 slíbil na zasedání velení italské armády generál Luigi Cadorna⁷¹, že jeho vojska první den po zahájení akce překročí Sochu a obsadí Gorici a

⁶⁸ FUČÍK, J. *Soča (Isonzo) 1917*. str. 37

⁶⁹ JANOUŠEK, J. *Z bojů za svobodu vlasti*. str. 107

⁷⁰ Tamtéž

Terst, následovat bude pr ník do lubla ské kotliny a na záv r se italská armáda setká v Uhrách s armádou ruskou.⁷² Vzhledem k n kolikanásobné po etní i materiálové p evaze Ital se tento slib jevil jako p im ený. Ve skute nosti se v-ak italským vojsk m afl do podzimu roku 1917 nepoda ilo nep átelské linie prolomit a musela se spokojit jen s drobnými zisky.

O p lnoci z 23. na 24. kv tna 1915 se pokou-ely jednotky italské 2. a 3. armády doprovázené d lost eleckou palbou p ekro it hranice habsburské monarchie. 2. armáda pod velením generálporu íka Frugoniho zaúto ila v úseku mezi Kaninem a Krminem (Cormonso), 3. italská armáda se pohybovala k So i v pásu širokém od Krminu k Jadranskému mo í a vedl ji generálporu ík vévoda dAosta. Ráno 24. kv tna 1915 se poda ilo italským jednotkám dobýt Kobarid (n m. Kafreit, it. Caporetto). Následující den pak zaúto ila italská p chota na rakousko-uherské obranné body po celé délce toku So e, av-ak bez výrazného úsp chu.

Rakousko-uherská obrana m la mezi Kobaridem a Monfalcone (Trffi) 26 p ích prapor . Po zahájení, útoku byli obránci nuceni ustoupit a vytvo ili obrannou linii Javor-ek - sedlo ez Utro - Kal - Vr-i - Oblo brdo - Vrata - Krn ica - Krn - Batognice - Veliki Stador - Sleme - Mrzli vrh - vesnice Dolje a dále podle levého b eh u So e afl k Tolminu. Následovalo vytvo ení dal-í obrané linie S. Andrea (TMandrefl) - Kalvarija - Oslavje - Sabotin. Sou asn na samém jihu fronty rakousko-uherské vojáci vyklidili Gradiscu (Gradi-a) a Monfalcone a stáhli se na Doberdobskou plo-inu (Carso di Doberdo, Doberdobský Kras).⁷³

Na konci kv tna 1915 se bojovalo v okolí hory Krn a pod h ebenem Mrzli Vrh, kde Italové obsadili první úseky. 3. ervna 1915 ráno se rakousko-uherské jednotky pokusily o vytla ení italských jednotek z vesnice Krn, ale kv li velké po etní p evaze protivníka musely ustoupit na linii Stador - Sleme - Mrzli vrh.

2. ervna 1915 se italské jednotky dostaly na pravý b eh So i a 4. ervna 1915 obsadily okolí vesnic Priselje a Plave. V noci z 8. na 9. ervna 1915 se jim poda ilo nepozorovan postavit první pontonový most. Mezi p lnocí z 10. na 11. ervna a 13. ervnem 1915 se odehrála první bitva o škrvavou kótuš 383, která skon ila ústupem italských oddíl na výchozí pozice. Dal-í bitva zapo ala 15. ervna 1915 ve t i hodiny

⁷¹ italský generál Luigi Cadorna (4. zá í 1850 Pallanza - 21. prosince 1928 Bordighera). Plukovníkem 1892, generálmajorem 1898. Velitel italské 2. armády. Po prohrané 12. so ské bitv nahrazen generálem Armandem Diazem. FU ÍK, J. *So a (Isonzo) 1917*. s. 133

⁷² VRI AN, J. *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadranu*. str. 30

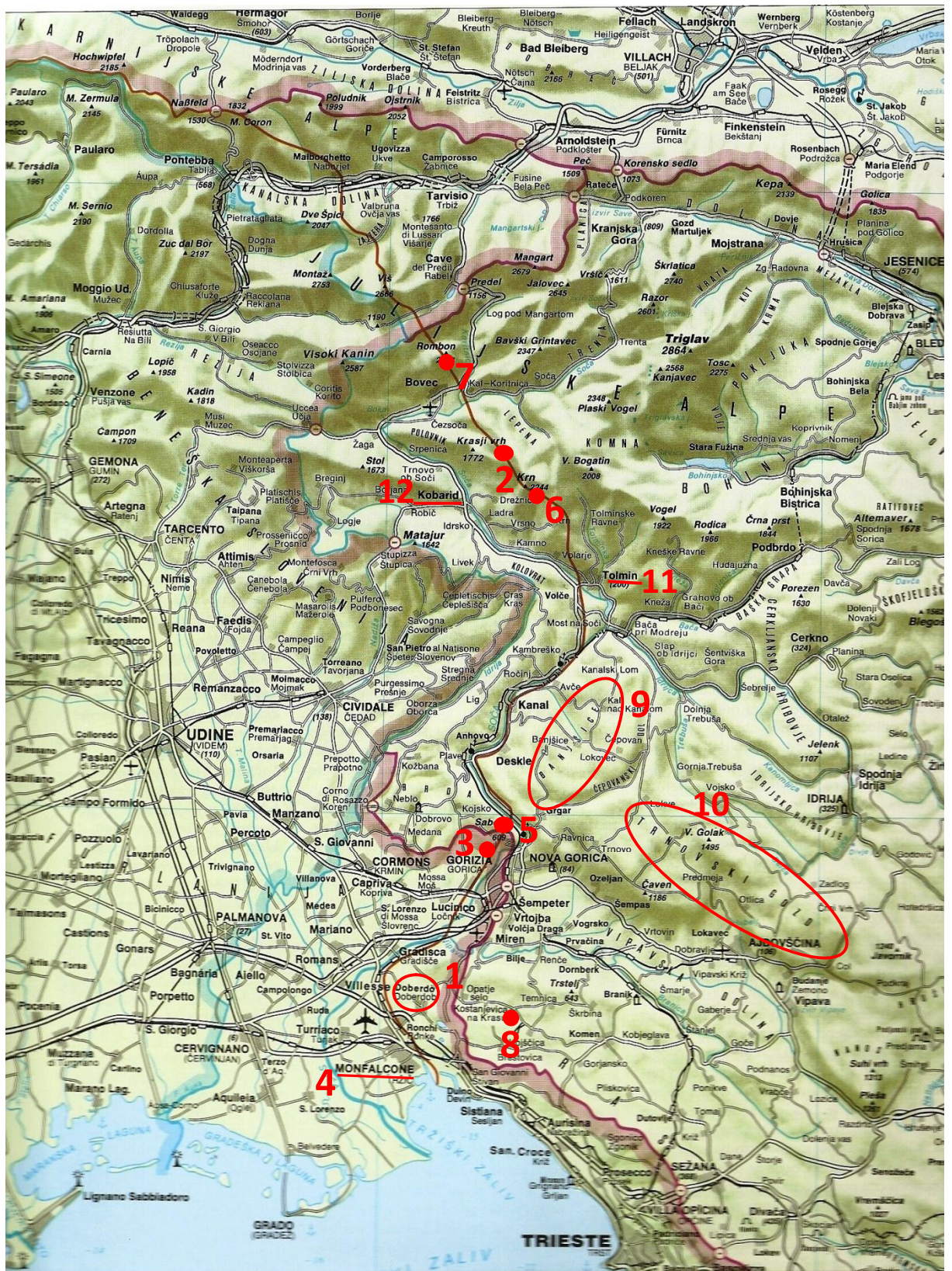
⁷³ Tamtéfl, str. 30-31

ráno dlosteleckou přípravou. V první ráno byla dle vystrídána pchotou, které se podařilo dostat až před obranné valy, ale odtud byla zahnána zpět kulometnou palbou. Následující den vyvinula posílená italská vojska na své protivníky ještě větší tlak, ať se jim podařilo rakousko-uherskou obranu prolomit. Nastal krvavý boj zblízka, po němž museli Italové opět ustoupit. 17. března 1915 brzy ráno se konečně útočníci podařilo zahnat rakousko-uherské jednotky za rokli sv. Kvirna a do Paljeva. Z úspěchu se však neradovali dlouho, neboť již v jedenáct hodin téhož dne zahájili rakousko-uherscí vojáci, s novými posilami, protiútok a Italy definitivně zahnali na západní stranu od vrcholu kóty 383.⁷⁴ Mezi těmi málo míst, které se podařilo italským vojákům dobýt před první světovou bitvou, se stala 16. března 1915 hora Krn.

Na následující straně: **B. Sošská fronta.** Zakreslené nejdůležitější body Sošské fronty.

Mapa: SIMI, M. *Po sledech sošské fronty*. str. 22

⁷⁴ VRIŠAN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků. Z Julských Alp k Jadranu*. str. 60-65

1. Doberdobská plošina

2. Batognica

3. Oslavia

4. Monfalcone

5. Sabotin

6. Mrzli Vrh

7. Rombon

8. Kostanjevice

9. Banjice

10. Tarnovský les

11. Tolmin

12. Kobarid

4.1 SOŠKÉ BITVY

1. Soška bitva

23. června 1915 - 7. července 1915

V první sošské bitvě stálo 18 italských divizí proti 8 rakousko-uherským. Útoky byly mířeny na Krnské pohoří, Doberdobskou planinu, Monte San Michele (Tymihel), gorické planosti, okolí hory Batognice a tolminské planosti.

Zisky z této bitvy nebyly nijak výrazné. Jednalo se o Sredopolje (Redpuglia), Romjano (Vermeigliano), Selce (Cave di Selz), okraj Doberdobské planiny mezi Zdravčinou (Poggio Terza Armata) a kótou 143 východně od Zagraje (Sagrado)⁷⁵ a západní okraj Batognice.⁷⁶

2. Soška bitva

18. července 1915 - 3. srpna 1915

Prakticky ihned po skončení první sošské bitvy začal generál Cadorna s plánováním druhé sošské bitvy a také začal okamžitě s přesuny vojska. Tato bitva se měla soustředit na Doberdobský Kras, planosti Gorice a Batognici.

V Doberdobském Krasu se bojovalo o vrcholy Monte San Michele (Tymihel), San Martino (Martinčina), Monte Sei Busi (Griff), Monte Cosici a Monte Debeli.⁷⁷ Na gorickém planosti se bojovalo o vrchy Monte Calvario (Kalvaria) a Oslavia (Oslavje) a vesnici Zagora.⁷⁸ Bojovalo se také o vrch Batognica a Vogel.⁷⁹

Ani v této bitvě nebyli Italové příliš úspěšní. Obsadili rameno Monte Sei Busi pod Monte San Michele, část údolí Vanisella pod San Martinem⁸⁰ a západní část vrchu Batognice.⁸¹ Monte San Michele se sice italským vojákům podařilo dobýt dokonce dvakrát, avšak pak vždy je rakousko-uherský vojáci vyhnali.

⁷⁵ SIMI, M. *Po sledech soške fronte.* str. 46

⁷⁶ VRIŠAN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků. Z Julských Alp k Jadranu.* str. 75

⁷⁷ Tamtéž, str. 78

⁷⁸ Tamtéž, str. 87

⁷⁹ Tamtéž, str. 88

⁸⁰ Tamtéž, str. 78

⁸¹ SIMI, M. *Po sledech soške fronte.* str. 53

Mezi druhou a třetí sošskou bitvou se podařilo Italům získat téměř bez boje vesnice Santa Lucia (dnes Most na Soši)⁸², Podturu, Jezsova, Vratni vrh, planinu Krnica, Gozdi, Zavrzelnu a Bovec.⁸³

3. Sošská bitva

18. října - 4. listopadu 1915

Při třetí sošské bitvě atakovala italská armáda vrcholy Monte Cosici, Cima di Pietra rossa a Monte San Michele⁸⁴, města Monfalcone,⁸⁵ Zagoru⁸⁶ a linii Oslavia (Oslavje) - Monte Piuma (Pevmski gri) - Grafenberg - Monte Podgora - Monte Calvario.⁸⁷

Tato italská ofenzíva byla, i přes velké lidské i materiální ztráty, ukončena bez jakéhokoli zisku.

4. Sošská bitva

10. listopadu - 14. prosince 1915⁸⁸ (10. listopadu - 11. prosince⁸⁹)

Tentokrát si za své cíle vybrali italscí velitelé vrch Sabotin,⁹⁰ dolinu u Pevmice,⁹¹ vrchy Monte San Michele⁹², Gorici⁹³, jihozápadní svah Mrzleho vrhu a úpatí Vodelu.⁹⁴

V této bitvě byli Italové úspěšní. Podařilo se jim získat linii Lanzaolo Bianco a celý hřebec Monte Calvario. I když nezískali vrcholy Monte San Michele, alespoň dobyli kótu 124 nacházející se pod jeho vrcholem.⁹⁵

Po čtvrté sošské bitvě se statečněm rakousko-uherským vojákům, kteří bojovali proti několikanásobné italské přesile, začalo říkat *sošští bojovníci* a 5. armáda byla nazývána *sošská armáda (Isonzo Armee)*.⁹⁶

⁸² VRI AN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 100

⁸³ Tamtéž, str. 103

⁸⁴ Tamtéž, str. 109

⁸⁵ Tamtéž, str. 112

⁸⁶ Tamtéž, str. 113

⁸⁷ Tamtéž, str. 118

⁸⁸ FU ÍK, J. *Soša (Isonzo) 1917.* str. 43

⁸⁹ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 126 i SIMI, M. *Po sledech sošské fronty.* str. 80

⁹⁰ SIMI, M. *Po sledech sošské fronty.* str. 81

⁹¹ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 127

⁹² SIMI, M. *Po sledech sošské fronty.* str. 81

⁹³ Tamtéž, str. 84

⁹⁴ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 135

⁹⁵ SIMI, M. *Po sledech sošské fronty.* str. 81

⁹⁶ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách českých vojáků . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 134

5. So ská bitva

11. b ezna 1916 - 16. b ezna 1916

Úsp ch n mecké armády u Verdunu p im l státy Dohody, aby na p elomu února a b ezna 1916 více tla ily na generála Cadornu, aby zahájil ofenzivu, která by odleh ily západní front . Generál Cadorna tedy nem l na vybranou a i kdyfl plánoval ofenzivu afl na erven 1916, jelikofl v danou chvíli nem l ani dostatek munice ani vybavení, musel zahájit ofenzivu, a to co mofná nejd íve.

11. b ezna 1916 tedy d lost eleckou p ípravou za ala pátá so ská bitva, italskými vále nými historiky nazvaná švelkou ofenzivní demonstrací.⁹⁷ Po skon ení ne zcela úsp –né palby zaúto ily oddíly 2. italské armády na Mrzli vrh a oddíly 3. armády úto ily mezi Monte San Michele a Martin– iou (San Martin). Jakmile se v–ak zhor–ilo po así (za alo pr–et a sn flit) rozhodlo 16. b ezna 1916 italské velení o ukon ení útoku.⁹⁸

6. So ská bitva

4. srpna 1916 - 16. srpna 1916

Jako odpov na poráfku v Tyrolsku (viz. Trestná expedice) za al generál Cadorna p ípravovat dal–í ofenzivu.⁹⁹ Za cíle útoku si generál Cadorna zvolil Gorici, dále Sabotin a vý–inu na Oslavii a jako pomocné cíle ur il Grafenberg a Podgoru.¹⁰⁰

V pr b hu této bitvy byli rakousko–uher–tí vojáci nuceni ustoupit z pozic u San Maura (Tm–maver),¹⁰¹ Monte San Michele a jifní svah San Martina.¹⁰² Bez boje pak vyklidili Gorici a Doberdobskou plo–inu.¹⁰³

7. So ská bitva

14. zá í 1916 - 19. zá í 1916 (14. zá í - 17. zá í 1916¹⁰⁴)

P i sedmé bitv byla italskou bubnovou palbou ost elována celá délka fronty od Rombonu afl k Jaderskému mo i. Hlavní útoky pak sm ovaly na Terst¹⁰⁵ a kopec

⁹⁷ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 170

⁹⁸ Tamtéfl, str. 171

⁹⁹ Tamtéfl, str. 175

¹⁰⁰ Tamtéfl, str. 180

¹⁰¹ Tamtéfl, str. 183

¹⁰² SIMI , M. *Po sledech so–ke fronte.* str. 121

¹⁰³ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadranu.* str. 193

¹⁰⁴ Tamtéfl, str. 199 i SIMI , M. *Po sledech so–ke fronte.* str. 130

¹⁰⁵ SIMI , M. *Po sledech so–ke fronte.* str. 131

Grujpo kupo (Arupacupa). Nakonec Italové získali v této bitvě jen Mirenský hrad (Mirenski grad) a Grujpo kupo.¹⁰⁶

8. Sošká bitva

9. října 1916 - 12. října 1916

Italské jednotky se soustředily na úsek mezi Toppetrem a Jaderským mořem.¹⁰⁷ Podávalo se jim probíhat se k Velikému Hribahu a Lokvicím.¹⁰⁸ Do konce bitvy se, přes evaňlněským plukem, podařilo obnovit linii Lago di Pietrarossa - kóta 144 - žilní kóta 208 - Lukati - Lokvice - Vipava.

Josef Vričan uvádí zajímavost, *že legionářská propaganda ve své kronice šV Bojů tento houflevnatý odpor popisuje Slovincům a Chorvatům, jako by tam fládněli a nebojovali, a zcela úmyslně zamluže nejstatečnější bojový výkoněských vojáků v první světové válce v bec.*¹⁰⁹

9. Sošká bitva

31. října 1916 - 4. listopadu 1916

Devátá sošká bitva začala poprvé leteckým bombardováním mostu Dutovlja, Seřana a hradu Miramare u Terstu.¹¹⁰ Další oblastí, kam směřoval italský útok, byl Kras.¹¹¹

Po této bitvě zůstal v italských rukou Veliký Hribach, Peinko, silnice mezi Opatjím Selem,¹¹² Fajti Hrib a Figovec.¹¹³

10. Sošká bitva

12. května 1917 - 5. června 1917

Na jaře roku 1917 se začala italská armáda připravovat na mohutnou ofenzívu, která měla konečně rozhodnout válku na této frontě, nebo dosud vybojovali Italové pouze jedno významné území, a to město Gorici.

¹⁰⁶ SIMI, M. *Po sledech sošké fronty.*, str. 133

¹⁰⁷ VRIČAN, J. *Po zapadlých stopáchěských vojáků. Z Julských Alp k Jadranu.* str. 224

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 229

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 232

¹¹⁰ Tamtéž, str. 265

¹¹¹ SIMI, M. *Po sledech sošké fronty.* str. 138

¹¹² Tamtéž

¹¹³ Tamtéž, str. 139

B hem desáté bitvy se bojovalo po celé délce fronty. Zisky italských voják nebyly vzhledem k mohutnosti boj velké, proto zde zmi uji pouze území, které ital-tí vojáci získali a vzhledem k mohutnosti boj jich nebylo mnoho. Poda ilo se jim obsadit pouze Zagoru, Zagomilu,¹¹⁴ Kuk 611¹¹⁵ a vý-iny kolem m ste ka Iamiana (Jamljano).¹¹⁶

Rakousko-Uherské pozice se ustálily mezi Kostanjevicí, Hermadou a Duinem. Italské velení p ikázalo zastavit ofenzivu, ehofl vyuffilo Rakousko-Uhersko k p ipravení útoku na jifním k ídle fronty. Zám rem bylo znovudobytí linie Iamiano - Flondar - S. Giovanni. Tuto linii se jim poda ilo obnovit b hem jednoho dne.¹¹⁷

11. So ská bitva

18. srpna 1917 - 13. zá í 1917

Italský neúsp ch v desáté bitv potvrdil Cadornovy p edtuchy, fe zásadního obratu na italské front je jeho armáda schopna pouze za vydatné asistence Británie a Francie. I p esto se za ala p ipravovat jedenáctá ofenziva.¹¹⁸

Tentokrát se Italové zam íli na náhorní planinu Banj-ice, Tarnovský les, Kras a okolí Gorice.¹¹⁹ I p esto, fe tato bitva p edstavovala do té doby nejv t-í italský útok, ztratila rakousko-uherská armáda jen Kuk 711, Jelenik¹²⁰ a Veliki Hrib.

Rakousko-uhersko-n mecká ofenziva (12. so ská bitva)

24. íjna 1917 - 3. listopadu 1917

Na podzim roku 1917 ob dv znesvá ené strany e-ily moffnosti dal-ích útok . Touto dobou byla na akci lépe p ipravena rakousko-uherská armáda, nebo kone n dorazila pomoc z N mecka v podob sedmi¹²¹ p -ích divizí v etn d lost electva. Rakousko-Uherské velení tedy za alo p ipravovat rozhodující ofenzivu. Za aly mohutné vojenské p esuny do oblasti mezi Tolminem a Bovcem, kde m la za ít druhá nejv t-í operace 1. sv tové války.¹²²

¹¹⁴ VRI AN, J. *Po zapadlých stopách eských voják . Z Julských Alp k Jadraniu.* str. 296

¹¹⁵ FU ÍK, J. *So a (Isonzo) 1917.* str. 82

¹¹⁶ Tamtéfl, str. 89

¹¹⁷ Tamtéfl, str. 92

¹¹⁸ Tamtéfl, str. 98

¹¹⁹ Tamtéfl

¹²⁰ Tamtéfl, str. 102

¹²¹ SIMI , M. *Po sledech so-ke fronte.* str. 180

¹²² FU ÍK, J. *So a (Isonzo) 1917.* str. 116

Italové měli od průzkumníků informace o rakousko-uherských přesunech i o přítomnosti německých vojsk. Domnívali se však, že hlavní útok bude veden na banjičské planině.¹²³

Ve dvě hodiny ráno 24. října 1917¹²⁴ začali rakousko-uhersko-němečtí důstojníci mohutné ostřelování italských pozic mezi Rombonem a Selem při Volah, přičemž natožaly, od soutoku Koritnice se Sošicí, minomety s třítunovými střelami s difosgenem. Italské důstojnictvo nejprve odpovídalo stejně, ale postupně utichalo. Mezi půlnocí a půlnocí ráno¹²⁵, nastalo nepřijemné ticho před bouřicí. Poté začala živá bubnová palba ze všech stran namířená do italských zákopů a střílen.

Jakmile se italscí vojáci trochu vzpamatovali z mohutnosti útoku, začali ustupovat ze svých pozic.

Po celodenním ustupování zůstali Italové 25. října 1917 na linii Paciuha (Paciuch) - Lombaj (Lombai) pod vesnicí Klobuzarji (Clabuzzaro).

Italské vrchní velení i bří vojáci byli zmateni mohutností rakousko-uhersko-německého útoku. Neřekli se vzpamatovali, byly italské pluky v Krnskému pohoří a na levém břehu Sošice obklíčeny. *Pozitivní válka se změnila v manévrovací.*¹²⁶

26. října 1917 pluky rakousko-uhersko-německé divize obsazovaly jeden bod za druhým, Italové se stáhli na linii Brežič - Jalovec (Punta di Montemaggiore) - Karko - (Monte

Purgessimo) - **C. Italská fronta.** červená čára znázorňuje polohu fronty před 23. říjnem 1917. červená kostkovaná čára značí frontu po 10. listopadu 1917. Mapa: fotografie mapy ze stálé expozice muzea v Kobaridu

¹²³ SIMI, M. *Po sledech sošické fronty*. str. 180 - 191

¹²⁴ Tamtéž, str. 194

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ Tamtéž, str. 218

¹²⁷ Tamtéž, str. 219 - 221

více ustoupili za Tilment (Tagliamento) a k Tarvisu za Piavou. Poslední jednotky opustily okolí Soie 28. října 1917. Fronta se přesunula do Benátské nížiny. Tentýž den Němci obsadili Udine (Videm) a Rakouské Torre (Ter). Nakonec byl generál Cadorna se svým vojskem vytlačena afl na linii Piava - masiv Grappa - plošinu Sette Comuni.

Mezitím Italové požádali spojence o posily. 3. listopadu 1917 se jich dočkali; připluly totiž francouzské divize a druhý den i ti anglické. Následující den se na konferenci v Rapallu spojenci dohodli na zahájení ofenzivy na Piavu a také o výměně neschopného generála Cadorny za generála Armanda Diaze.¹²⁸

Když se rakousko-uherské velení dozvědělo o francouzských a britských posilách, přikázalo 3. prosince 1917 zastavit ofenzivu.¹²⁹

Pěsň rok po zahájení rakousko-uhersko-německé ofenzivy začala poslední bitva první světové války. Rakousko-Uhersko napadla vojska Itálie, Francie, Velké Británie, Spojených států amerických a také českoslovenští legionáři. 27. října 1918 překročily jednotky Dohody Piavu a tři dny poté požádalo Rakousko-Uhersko o příměří, které bylo podepsáno 3. listopadu 1918.¹³⁰

¹²⁸ SIMI, M. *Po sledech sovětské fronty*. str. 227

¹²⁹ Tamtéž, str. 228

¹³⁰ Tamtéž, str. 230

5. VOJÁCI NA ITALSKÉ FRONT

První světové války se zúčastnilo několik milionů vojáků a několik milionů jejich také zemřelo. Jen pár jich ale po sobě zanechalo hmotnou památku. Někteří své profítky zachytili na papír v podobě knih, popisujících jejich pobyt, zoufalství, ale i vznik a zánik přátelství. Jiným se podařilo zachytit flívot na frontě pomocí fotoaparátu.

5.1 VOJÁCI - SPISOVATELÉ

5.1.1 Dr. Ljudevit Pivko

Ljudevit Pivko se narodil 17. srpna 1880 v Nové Vasi u Sv. Marka v okolí Ptuj ve Slovinsku. Základní školu navštěvoval v Jurju u Tavčnice a v jedenácti letech odešel na gymnázium do Varafdinu, kde studoval dva roky. Třetí a čtvrtý ročník gymnázia dokončil v Ptuji. Na vyšším gymnázium se zapsal do Mariboru, kde maturoval v roce 1900. Poté se věnoval slovenistice a germanistice navštěvoval v Praze, Krakov, ve Vídni a Frankfurtu. V roce 1905 získal ve Vídni doktorát z filozofie a v roce 1906 složil profesorskou zkoušku. Téhož roku nastoupil jako suplent na Mariborském gymnáziu. Během studií odešel na nějaký čas k vojákům na frontu pro záložní důstojníky.

Oženil se s manželkou Ludmilou Muffíkovou z Kostelce nad Hornými Lesy, se kterou měl sedm dětí. Jeho rodina přežila válku v bezpečí.

Při studiu v Praze se seznámil se sokolskou myšlenkou a protofe k ní měl velké sympatie, připojil se k zakladatelům sokolského družstva v Mariboru.¹³¹ Ve válce se ukázala sokolská idea jako *plodný prvek* při snahách o osvobození slovanských národů.¹³²

Po návratu z války do osvobozené vlasti se stal starostou sokolské flupy mariborské a předsedou mariborského odboru jihoslovansko-československé ligy.

Během první světové války připsobil doktor Pivko nejprve na srbské frontě a posléze byl převelen na frontu italskou. Již od počátku svého působení ve válce přemýšlel, jakým způsobem by nejlépe pomohl k rozpadu Rakouska-Uherska, a tím k osvobození své vlasti (Slovinska) z její nadvlády. Jeho plány začaly nabývat konkrétních rozměrů poté, co se stal (prozatímním) velitelem balionu v Carzanu.

¹³¹ PIVKO, L. *Proti Rakousku I. Carzano. Díl I. Kniha první.* str. 10

¹³² Tamtéž, str. 6

S pomocí několika spiklenců se doktor Pivkovi podařilo navázat spojení s italskými důstojníky a předávat jim materiály s rozmištním rakousko-uherských vojsk na frontě, včetně podrobných map. Postupně pak připravil plán na prolomení italské fronty právě u Carzana. Po nevydařené akci Pivko se svými spiklenci dezertoval do Itálie, kde založil jihoslovansko-československé výzvědné oddíly.

Své působení v první světové válce detailně popsal ve čtyřech knihách, které vyšly pod názvem *Proti Rakousku*.¹³³ V prvních dvou knihách s názvem *Carzano* popisuje doktor Pivko plánování a přípravu carzanské akce, včetně popisu akce samotné. Druhé dvě knihy s názvem *Bok po boku* zachycují působení Pivka v Itálii a také vznik a činnost výzvědných oddílů.

5.1.2 Josef Váchal

Josef Váchal se narodil 23. září 1884 v Milavě u Domašlic jako nemanfelské dítě Anny Váchalové a Josefa Týmona Alše (bratranec Mikoláše Alše).¹³⁴ Byl malířem, grafikem, spisovatelem i sochařem.

Vyrstal v Písku u prarodičů z otcovy strany. Od roku 1898 se učil knihárem u Jindřicha Waitzmanna v Praze. V roce 1903 vstoupil do Theosofické společnosti. Od téhož roku také pracoval jako knihský dělník v Bělém pod Bezdězem. Zde zůstal pouze dva roky, poté se rozhodl vydat na dráhu umělce. Na doporučení strýce Mikoláše Alše navštívoval soukromé výtvarné školy u Aloise Kalvody, Rudolfa Béma a také grafickou školu Antonína Herverta. V roce 1913 se oženil s Marií, rozenou Peřulovou, se kterou žili v pražských Vršovicích. O jejich vztahu píše v knize *In memoriam Marie Váchalové*. Po smrti manželek žil s Annou Mackovou ze Studčan u Jiřiny, kam se přestěhoval během druhé světové války. Zde 10. května 1969 zemřel.

Váchal psal jak prózu, tak i poezii. Mezi jeho nejdůležitější prozaické knihy patří *Krvavý román*, který se v roce 1993 dočkal stejnojmenného filmového zpracování (režie Jaroslav Brabec). Jeho knihy často vznikaly ať již procesem sazby, zároveň s grafickou úpravou, například *čarodějnická kuchyně* nebo *Prostředníci*. Josef Váchal se také věnoval ilustrování knih, jako byl například *Hrad smrti* Jakuba Demla. Tvořil také dřevoryty, třeba *Receptář barevného dřevorytu*, obsahující 127 dřevorytů, historii dřevorytu a úvahu o českém dřevoryteckém umění.

¹³³ PIVKO, L. *Proti Rakousku*.

¹³⁴ ZAJÍ KOVÁ, Radka - PÍBÁŘOVÁ, Alena. *Josef Váchal*. 30. 9. 2006 [cit. 2011-27-4]. URL: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=887>>

Za svou celoživotní práci byl pět dní před smrtí jmenován zasloužilým mužem.¹³⁵

Pro tuto práci je však nejdůležitější Váchalova kniha *Malí na frontě*¹³⁶, líčící příběh války a utrpení s ní spojená oima obyčejného vojáka, který s tímto konfliktem nechce mít nic společného. Popisuje snahu dostat se nejprve ke kanonýrům, kteří se před odchodem na frontu zauvali, a tudíž zdrželi ve Vídni, poté snahu uniknout hrázím první linie fronty, putování Itálií a nakonec cestu domů. Celé líčení Váchalova pobytu na italské frontě je protkáno autorovými verši, dopisy, kresbami a rytinami, úvahami o smyslu války, o božích a náboženstvích, ale také o ďáblu a démonech a dalších nadpozemských úkazech.

Ve Váchalově knize můžeme pozorovat jednání člověka, který se chce za každou cenu vyhnout boji a dostat se co nejdále od fronty. Někdy mu v tomto úsilí pomohla náhoda, jindy náhodou pomohl on sám.

5.1.3 Jan Janoušek

Jan Janoušek se narodil 5. ledna 1872 v Kandraticích. Pracoval jako starosta kempelský. Zemřel 27. října 1932.¹³⁷

Po narukování 16. září 1914 byl jmenován rotným. 7. ledna 1915 byli odvedeni vichní rotníci, kteří prošli prohlídkou. Na počátku února byli odvedeni zbylí mušketýři, mezi nimi i Janoušek. Absolvoval sanitní kurz v Josefově a na Velikonoce téhož roku odjel spolu s ostatními k polskému Pánovu, za nímž se nacházely ruské zákopy.¹³⁸ Při jedné z nočních hlídek si Janoušek zlomil nohu tak ošklivě, že musel být po více než měsíci v nemocnici poslán domů. Jakmile se uzdravil, byl v září 1915 poslán do Uher. Zde nahradil nemocného sanitáře, byl místo něj poslán na italskou frontu na gorické předměstí (Alponte)

7. srpna 1916 během 6. slovácké bitvy, byl Janoušek v praporek zajat italskými vojáky a poslán do zajateckého tábora ve městě Santa Maria Capua Vetere.¹³⁹

13. dubna 1917 se v Padule konal hromadný nábor do legií. Janoušek sice trochu váhal kvůli rodině, ale nakonec se také přihlásil.¹⁴⁰ Jako pomocník velitele pluku s ním

¹³⁵ ZAJÍ KOVÁ, R. - PÍBÁŇOVÁ, A. *Josef Váchal*.

¹³⁶ VÁCHAL, J. *Malí na frontě*.

¹³⁷ JANOUŠEK, J. *Z bojů za svobodu vlasti*. str. 178

¹³⁸ Tamtéž, str. 23

¹³⁹ Tamtéž, str. 116

¹⁴⁰ Tamtéž, str. 134

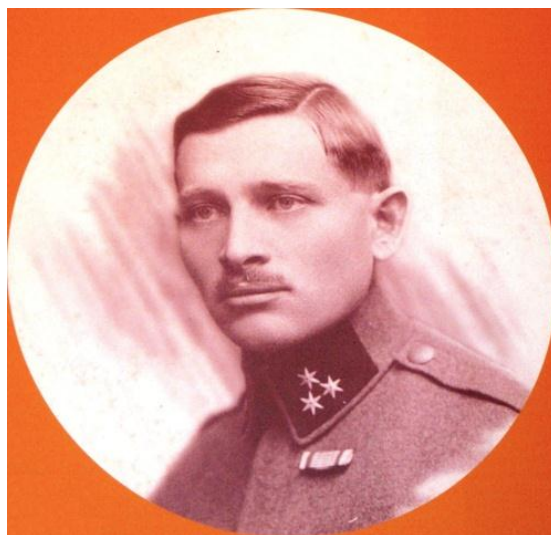
jel na Doss Tre Alberi,¹⁴¹ kde byli 21. září 1918 velmi blízko boj o Doss Alto.¹⁴²

Jan Janoušek je typický příklad branného člověka, který chtít necht musel na frontu. Svou vojenskou povinnost odváděl bez zbytečné a poctivě. Nešťastně se však dostal do zajetí. V jeho knize *Z boj za svobodu vlasti* lze pozorovat postupnou přeměnu tohoto obyčejného vojáka v dobrovolníka, který se rozhodl spolu se svými kamarády znovu riskovat svým životem na frontě, aby pomohl k rozpadu země, za níž původně bojoval.

5.2 VOJÁCI - FOTOGRAFOVÉ

5.2.1 Jindřich Bičík

Jindřich Bičík se narodil 11. února 1889 v Zemčích u Kralup nad Vltavou v rodině rolníka. Po ukončení obecné školy v rodném městě absolvoval Městskou školu v Kralupech nad Vltavou. Písemně pracoval u zednického mistra Aloise Novotného, u něhož v roce 1906 získal výuční list. Vzdělání dokončil na státní průmyslové škole v Praze na

Smíchov. V letech 1909 - 1910 pracoval v hališském Drohobyczi na stavební modernizaci ropné rafinerie.

A. Jindřich Bičík

Foto: z výstavy *Přes první světovou válkou*, Pražský hrad - Tereziánské křídlo, 12. září 2009.

V rámci vojenské služby sloužil od října roku 1911 deset měsíců jako kreslíř u K. u. K. (C a K) Genierdirektion v Trentu. V roce 1914 narukoval do Tyrolského Hradce k 47. pěšímu pluku, kde se stal členem štábu jako plukovní fotograf. Se svým plukem byl nejprve v Itálii a na Slovensku. Po vstupu Itálie do války byl jeho pluk přesunut na italskou frontu. Zde bojoval od března 1915 do skončení války. Jindřich Bičík se účastnil bojů v Tyrolech, Písecku, u Kobaridu při rakousko-uhersko-německé ofenzivě a v Dolomitech, odkud se vrátil domů.

Mezi boji Jindřich Bičík fotografoval válečné hrady, bojiště, ruiny, zákopy, krajiny, kamarády a v nohách se i zpracovával materiál a zabavám s přáteli. Spísal

¹⁴¹ JANOUŠEK, J. *Z boj za svobodu vlasti*. str. 143

¹⁴² Tamtéž, str. 153

se p edev-ím s plukovním historikem baronem Ludwigem von Vogelsangem, s nímfl si afl do své smrti vym oval dopisy. Koncem roku 1917 se na svatební dovolence oflenil se Zde kou Pekárkovou ze Slatiny, s nífl m l známost jífl p ed válkou, a je-t v roce 1918 se jim narodila dcera Milena.

Po válce se Jind ich Bi-ický v noval fotografování jen soukrom a stal se úsp -ným stavitelem ve Velvarech. Stav l p edev-ím rodinné domy, ale také místní synagogu a funkcionalistickou vilu na severním okraji m sta. Ve t icátých letech spolupracoval s architektem Librou na projektu výstavby m stské tvrti Spo ilov. Byl pov stný precizností i otev eností novým vliv m (nap . telefon, motocykl, automobil, í).

Za Protektorátu se nevyhnul stíhání kv li flidovským p edk m. Po válce stále pracoval jako stavitel a 31. srpna 1949 zem el.¹⁴³

Jind ich Bi-ický by dodnes byl jedním z mnoha milion oby ejných voják , nebýt jeho fotografií, zachycujících kařdodenní flivot voják .

Fotograf - dokumentarista Jaroslav Ku era p i rekonstrukci bytu na-el na p d sklen né desky negativ a p i podrobn j-ím prohlédnutí zjistil, fle jsou to fotky z první sv tové války. *"Díval jsem se na tak p sobivé vále né snímky, afl mi to vzalo dech. Jejich autor pový-il dokumentární fotografii na um ní," íká Ku era.*¹⁴⁴ Autor snímek byl sice neznámý, ale to nebránilo tomu, aby byly fotky vyvolány a vystaveny.

10. dubna 2009 byla v Tereziánském k ídle Prařského hradu otev ena výstava zmín ných fotografií pod názvem *P -ky první sv tovou válkou.*¹⁴⁵ Kdyfl se na tuto výstavu p i-el podívat pan Michal Rybák, zjistil, fle se jedná o fotografie jeho d de ka Jind icha Bi-ického. *Gymnazista Rybák p j il kdysi d de kovy negativy spoluřákovi, jehoř krátce nato vylou ili ze -koly. A nad ním i nad vzácnými sklen nými deskami se slehla zemí Negativy se po letitém putování ocitly p es n kolik prost edník u Jaroslava Ku ery. Aflon si uv domil, co vlastn drřfl v ruce.*¹⁴⁶

¹⁴³ z výstavy *P -ky první sv tovou válkou*, Prařský hrad, 12. zá í 2009. Autor: Michal Rybák, vnuk Jind icha Bi-ického

¹⁴⁴ GAZDÍK, Jan. *Podívejte se jak eský voják 1. sv tové války zachytil flivot svých druh .* 8. 4. 2009 URL: <http://zpravy.idnes.cz/podivejte-se-jak-cesky-vojak-1-svetove-valky-zachytil-zivot-svych-druhu-1n8-/domaci.asp?c=A090407_215159_domaci_anv> [cit. 24. 6. 2010]

¹⁴⁵ KRUPKA, Martin. *Vnuci poznali na hrad d de kovy unikátní snímky a zm nili výstavu.* 11. 8. 2009 URL: <http://zpravy.idnes.cz/vnuci-poznali-na-hrade-dedeckovy-unikatni-snimky-a-zmenili-vystavu-1p3-/domaci.asp?c=A090811_123301_domaci_mku> [cit. 24. 6. 2010]

¹⁴⁶ GAZDÍK, Jan. *Záhada rozlu-ř na. Unikátní fotky z války mají autora.* 1. 8. 2009 URL: <http://zpravy.idnes.cz/zahada-rozlustena-unikatni-fotky-z-valky-maji-autora-p0y-/domaci.asp?c=A090731_212715_domaci_abr> [cit. 24.6.2010]

Michal Rybák kontaktoval Správu Pražského hradu a po vzájemné domluvě byla výstava doplněna o popisky a flivotopis Jendy a Josefa Rajmanů.

5.2.2. Jenda Rajman

Jenda, vlastním jménem Jan, Rajman se narodil 25. srpna 1892 v Rožalovicích, v okrese Nymburk. Jeho otec Josef Rajman pracoval jako knihář, matka Marie, rozená Necháňská, byla v domácnosti. Bratr Josef se také účastnil první světové války a krátce po návratu z fronty zemřel, druhý bratr Vojtěch, povoláním učitel, zemřel během války v Plumlově (okres Prostějov). Po ukončení základní školy v Rožalovicích se Jan Rajman učil kniháři u svého otce. Znalosti v oboru si prohloubil u mistra kniháře Ludvíka Bradáče v Praze, kde se seznámil s řadou významných osobností, například s Vratislavem Hugem Brunnerem, Jakubem Demlem, Mikolášem Alšem nebo Maxem Šabinským.

Po první světové válce založil vlastní knihárskou dílnu v rodných Rožalovicích. Po roce 1948 byl nucen propustit z dílny zaměstnanec. Díky přijetí do Svazu československých výtvarných umělců mohl pokračovat ve své práci, kterou byla tvorba unikátních knižních vazeb.

Během války si Jenda Rajman psal se svou milou Annou Pleskovou, kterou si po válce vzal za ženu. Spolu měli syna Jana. Po smrti Anny se oženil s Marií, rozenou Čechákovou, s níž měl dceru Blanku. Blanka, provdaná Hanáková, se u otce vyučila a v knihářské dílně pracuje dodnes.

Jenda Rajman zemřel v rodném městě 26. března 1965.¹⁴⁷

B. Jenda (v levém) s bratrem Josefem.

Foto: soukromý archiv Ing. Pavla Hanáky

Místo základní vojenské služby byl Jenda Rajman povolán do první světové

¹⁴⁷ zdroj: rozhovor s panem Ing. Pavlem Hanákem, vnukem Jendy Rajmana, a Blankou Hanákovou, dcerou Jendy Rajmana. 10. března 2010 Zápis z rozhovoru v soukromém archivu autorky.

války na italskou frontu jako sanitář. Působil v polním špitále (K. U. K. Feldspital) 3. /15.¹⁴⁸

Přesné údaje o působení Jendy Rajmana na frontě nejsou. Avšak leccos se dá vyčíst z jeho korespondence s rodiči a jeho milou, výše zmíněnou Annou.

Na frontu půjil Jenda Rajman někdy mezi 12. únorem a 3. březnem roku 1915, protože 12. února 1915 napsal Jendovi domů jeho bratr Josef a 3. března napsal Jenda Anně dopis s číslem 12.¹⁴⁹ 20. března 1918 musel být ještě ve válce, jelikož od něj rodiče obdrželi dopis s tímto datem.

Přesné místo špitálu, kde Rajman působil, se dá také určit jen zhruba. V dopise Anně z 10. 7. 1915 píše:

Jsme v Pímo, blízko v-ak náš pobyt se nemůže označovat. Alpy jsem dosud neviděl. Ale i na zdejší bojišti je prý dosud sníh. Zde je, ale zvláště v tyto dny velké teplo.

Jedna z mála přesných informací o špitále 3. /15 je v dopise rodičům, napsaném 8. ledna 1918:

...zítra ráno v 8 hod. se povežeme dále přes Vittorio do Belluna a snad ještě dále.

C. Cividale, 11. 11. 1917

D. Most přes Tagliamento, 23. 11. 1917

Podle fotografií s popisky je dále zřejmé, že 11. listopadu byl Jenda se špitálem v Cividale, 23. listopadu 1917 přesličkou Tagliamento a ještě týž den se ubytovali v Pordenone, kde zůstali minimálně do 2. ledna 1918.

¹⁴⁸ zdroj: dopisy (na všech dopisech, které poslal Jenda Rajman, bylo razítko K. U. K. Feldspital 3. /15) uložené v soukromém archivu Ing. Pavla Hanáka

¹⁴⁹ každý dopis byl o číslovan, aby zjistili, zda se nějaký neztratil a vřdy po Novém roce začali číslovat od jedničky.

E. Pordenone, 27. 12. 1917

Foto C., D., E.: soukromý archiv Ing. Pavla

Han ara

Hodnota fotografií Jendy Rajmana spoívá p edev-ím v tom, že v t-ina z nich je opat ena popisky v etn datace po ízení.

Vzhledem k úsp -nosti výstavy fotografií Jind icha Bi-ického se Správa Prafského hradu rozhodla uspo ádat její pokračování nazvané *Fotografové války (1914 - 1918)*. Tato

výstava probíhá od 29. 4. 2011 - 4. 9. 2011.¹⁵⁰ Na této výstav jsou (budou) k vid ní práv fotografie Jendy Rajmana. V sou asné době se také jedná o výstav Rajmanových fotografií ve slovinských muzeích první světové války v Kobaridu a Tolminu.

¹⁵⁰ SPRÁVA PRAFSKÉHO HRADU. *Fotografové války*. [cit. 27. 4. 2011]

URL: <<http://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad/kalendar-akci-na-prazskem-hrade/327.shtml>>.

6. ŽIVOT NA ITALSKÉ FRONTĚ

Život za války nebyl jednoduchý pro nikoho. Muži odjeli na frontu, ženy zůstaly samy s dětmi a starci. Veškerá produkce byla podřízena potřebám války. Vše, co se vyrobilo nebo vypěstovalo, putovalo přednostně na fronty. Lidé neměli peníze, a i když je měli, velice často nebylo co nakoupit. Vůde byla bída a hlad.

Na frontě však byla situace velice podobná. Tato kapitola popisuje nelehký život na frontě od setkání vojáka s frontou až po dojmy z války a návrat domů.

6.1 SEZNÁMENÍ S VÁLKOU

Setkání mužíka s válkou a frontou byla různá; některá byla plná hrůzy a obav z neznáma, jiná až k pousmání.

V batalionu doktora Ljudevita Pivka se nezdál být poátek války (s trochou nadsázky) nepřijemný. Doktor Pivko se totiž rozhodl využít své pozice velitele praporu k podkopání autority rakousko-uherského vrchního velení, které mělo pomoci jeho plánu na postupný rozklad rakousko-uherské armády, jenž by vedl ke konci války a především k rozpadu Rakouska-Uherska. (více viz kapitola Legionáři - Dobrovolníci)

Z brigády dostávali děti stojníci Pivkova batalionu rozkazy o tom, jak *cvi it muftstvo bez odpoinku ať pouovat ho o povinnostech dobrého rakouského vojáka*.¹⁵¹ Jejich činnost však spočívala v procházkách a pouování Slovanů o tom, kdo je v této válce hodný a kdo zlý.

I přímě na frontě u Carzana ukázal doktor Pivko svůj důvtip. Při jedné z výzvědných hlídek k italským zákopům zjistili rakousko-uherscí vojáci, že byly zákopy prázdné. Vyfili toho tedy, když se k nim 18. prosince 1916 chystala inspekce. Zašli pářit do míst, kde údajně měly být italské pozice a inspekce si svou návštěvu do šnebezpečných místů rozmyslela.¹⁵²

Pocity vojáka prvního jdoucího na frontu popisuje například Josef Váchal, který se dostal na frontu v okolí Bovce až v roce 1917. Spolu s ostatními vojáky byl přepraven dráhou vedoucí podzemním tunelem.

¹⁵¹ PIVKO, L. *Proti Rakousku I: Carzano. Díl I. Kniha první.* str. 101

¹⁵² Tamtéž

š V klecích spustili nás na dno dolu, voda lila se na na-e hlavy: ná–spole ný pád, zatracení a svržení v hr zy, tak vypadal m j pr chod k front . Hluboko pod zemí spousta k iflujících se kolejí na v–echny strany, tisíce flárovek a vozíky s náklady nejrozmanit j–ími mihalo se kolem nás. Usedáme na miniaturní vozí ky dávající se do pohybu, rachot a hluk se vz-máhá; ítíme se tmou, –erem a zas kolem sv tel vp ed, do neznáma. Potkáváme i p edbíhají nás na zastávkách celé vlaky vozík s municí, masem a bednami, a zas jiné vlá ky, na nichfl sedí lidé zb dovaní, –pinaví a zablácení, p icházející p ímo ze zákop namnoze s obvazy z polních nemocnic u fronty, jedoucích do nemocnic v zázemí; mezi nimi vojíni jdoucí p ímo ze zákop do odv–íváren a pak na dovolenou a jiné transporty. Ve velikých kutlozích slofeno mnofství bedni ek r zného formátu a velikosti, fr–lág r zných náboj a d lí v ru, p edloflil jsem si otázku, nejsem-li takto jifš za flíva do pekla tafen?í ō¹⁵³

6.2 MYTMLENKY VOJÁKA

Co se honilo hlavami voják , kte í byli je–t v era synové, manfelé, otcové? O em p emý–lel malí Josef Váchal, kdyfl maloval interiér kostela v So i a pozoroval, jak kolem prochází vojáci, p ipravující se na rakousko-uhersko-n meckou ofenzivu:

P i pohledu z okna í na defilující kolem mo e ocelových helmic rozebírala moje spravedlnost citová otázky, k emu tento pochod zástup , jdoucích na smrt? í A tak pohan, spokojil jsem se s výkladem nejprost–ím, fle v–ichni ti, jimfl brzo drásány budou údy a vnit nosti v pekle zákop , provinili se stejn na ni fl–ích svých bratrech zví atech a p írod v bec.¹⁵⁴

Kdyfl pak po hlavním útoku odcházel ze So i, rozmý–lel o p vodu války a do–el k záv ru, fle p í inou válek je vz-máhající se nedostatek p dy a chleba p espo etn narozeným, a fle válka je nutným zlem lidstvu, dovolujícím flíti i mrzák m t la neb ducha v intencích nábofenskýchí válka, jediný to prost edek k docílení rovnováhy v flívotech dý–ících na povrchu zem , kdyflp írodní katastrofy nedosta ují.¹⁵⁵

¹⁵³ VÁCHAL, J. *Malí na front* . str. 47

¹⁵⁴ Tamtéfl, str. 144

¹⁵⁵ Tamtéfl, str. 157 - 158

6.3 ZÁSOBOVÁNÍ (STRAVOVÁNÍ)

I když se ve které zboží posílalo na frontu, stále vojáci trpěli nedostatkem oblečení, hygienických potřeb a hlavně jídla. Nejhorší na tom byli obyčejní vojáci. Jídla bylo nejen málo, ale navíc bylo velmi nechutné. Kuchaři si totiž nejlepší potraviny nechávali pro sebe, případně je prodávali. Buď stojníkům, nebo civilistům.

Pro Josefa Váchala byla nejhorší situace v Kranjske Gori. Měl takový hlad, že *každé noci míval i za bdělého stavu vidiny prvního naplněných chlebů*. Když mu li tvrdě říkali *slabé polévky, masa zvějí krabičky zápalek a neplněné misky bobů*. *Chleba velmi málo a jídce*. Ale ani ve městě nebylo možné si jídlo, kromě různých náhražek, koupit.¹⁵⁶

Hladu často vyvolávali důstojníci k pobízení vysíleného mučlivosti. Dnes si nejspíše ani nedokážeme představit, jak se cítili rakousko-uherský vojáci, kteří šli pryč z Rivy k pevnosti Tombio. Do kopce, místy sněhem, a splnou polní. Po dlouhé namáhavé chůzi, během níž jim nadšený sliboval po úspěšné výsaze, dorazili k pevnosti. Velitel předvedl, ale za chvíli se vrátil se špatnou zprávou: *Šveďe i vám dnes nedají dýchlo*¹⁵⁷ Vojáci se nakonec dozvěděli, že se zde nedokážou ani místa ke spánku a museli se vrátit zpět do Rivy.

Nedostatek spánku, hygieny a především jídla dokázal, i z jinak slušných lidí, udělat zvěř. Jedním z míst, kde se tyto lidi soustředili, byl Brixlegg. *Všechny nejhorší lidské vášně se zde rozpoutaly, zlodějství, chlast ze zoufalství, podvody, úskoky - nikdo se nikdo netěšil, doufaje, že urve alespoň něco pro sebe, aby život, který měl byl o poznání lepší. Jaké bestie se zde staly z lidí, když kopali do břícha tyto ubohé, umírající sotva na nohou stojící koně*¹⁵⁸

Když nebylo co jíst, nepohrdli vojáci ani zkaženým jídlem. Obětí naprostého zoufalství se stal i postelový kůň hejtmana Donnera. *Kůň klesne na přední nohy a fce uléhá na bok. Než se nad něj vyřítí se - snad z písku - deset vojáků s nožemi Dobíjejí mrtvé zvíře ranami, chytají jeho krev do talíře a snad není ještě ani mrtvé, vy ezávají si z něho kus masa*¹⁵⁹

Italové na tom byli mnohem lépe, i když přímě v zákopech bylo někdy dost těžké dostat se k zásobám. Příděl jídla na frontě byly vzácné, skládaly se především

¹⁵⁶ VÁCHAL, J. *Malí na frontě*. str. 41

¹⁵⁷ ROS LEK, J. V. *První světová válka - první světový masakr*. str. 150

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 226

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 284

z chleba, studeného uvařeného masa a nějaké konzervy. Voda byla velmi vzácná a zapáchající. *Dva dny jsem nejedl a nepil. Zapáchající mrtvolky, zima, voda, která se nedala pít, nedostatek spánku kvůli neustálému poplachu.*¹⁶⁰ Takto vylíčil ve svém deníku z 2. srpna 1915 svoji hlídku na Batognici italský voják Virgilio Bonamore.

Po úspěšné rakousko-uhersko-německé ofenzivě se do Itálie doslova hrnuli hladoví vojáci. Připadali si zde jako v ráji. Čekali na úplně plné sklady zásob, které přeházející Italové nestihli vzít s sebou, nebo zlikvidovat. Vojáci se vrhli na sklady jako divoká zvířata. Drancovali města a vesnice, nic jim nebylo pod ruku. S jídlem zacházeli, jako by ho bylo nekonečné množství.

Rakousko-uhersko-německý triumfální pochod na území se však zastavil na řece Piavě, která se, namířena pro Italy, stala *velikou překážkou*. Jídlo opotřebované. Nejprve s ním plýtvali a pak jim nic nezbylo.

Itálie zažívá po porážce ve 12. sošské bitvě krizi v zásobování. Obrovské zásoby zůstaly v rukou nepřítelů. *Strava je citelně horší, hospodářské poměry v (zajateckých) táborech jsou stále smutnější*¹⁶¹

6.4 HYGIENA

Hygienické podmínky byly na italském frontě katastrofální. Vzhledem k tomu, měli vojáci v táborech pouze jedno oblečení a neměli možnost se žádným způsobem umýt a vyprat prádlo, dávalo se mezi vojáky nemocem a parazitům, obzvláště vší. Jednou za čas byl sice celý pluk poslán na odvětví, kde byli vojáci vykoupáni a dostali nové oblečení, za několik dní však byli znovu zpět.

A. Polní Latrína.

Foto: z výstavy *Přes první světovou válkou*, Pražský hrad - Tereziánské křídlo, 12. září 2009.

¹⁶⁰ Muzej prve svetovne vojne Kobarid. Stálá expozice. 4. května 2009

¹⁶¹ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první.* str. 124

Pitné vody byl nedostatek. Když ufl se jí poda ilo sehnat, byla ěasto ěpinavá a zapáchající. Jelikofl věak jiná nebyla, museli ji vojáci pít. Výjimkou tudífl nebyly r zné nemoci pocházející ze ěpinavé vody, jako nap íklad úplavice, místy i cholera.

6.5 TĚKANA

TĚkana ze strany nad ízených nebyla ojedin ělá. Nejvíce byli ěikanováni nová ci. Museli d lat svoji p id lenou práci a navíc jim byly p id leny ty nejhorěí práce, jako bylo kopání latríny a tak podobn . Vojáci z venkova, aby se zbavili ěikany, dávali tyran m to, co jim bylo posíláno z domova na p ilepěnou. Josef Váchal pouffíval jako úplatky obrázky nahotin, které maloval ve volném ěase.¹⁶²

Velmi ěastým zp sobem terorizování voják ě byly no ní p epady s kontrolami ěchokoli od hygieny afl po oble ení. Cht í-li d stojník najít n co v nepo ádku, vfdy to na-el. P es den procházeli d stojníci ubytovnamy voják ě a vyhán íli z postelí odpo ívající.

6.6 NEMOCNÍ?

Zp soby, jak se vyhnout práci a povinnostem, vymýěleli lidé vfdy. V těinou to bylo proto, fl se jim zkrátka necht lo pracovat. Na front ě byl d vod jednoduchý, ale o to více opodstatn ěný. Byl to prostý pud sebezáchovy.

N kte í se rozhodli p edstírat ěělenství, jako nap íklad Josef Váchal, nebo bolest ěchokoli; Jan Janouěek p edstíral bolesti flaludku. Zoufalí lidé věak d lají zoufalé ěiny a n kte í byli schopni ud lat prakticky cokoli, aby se vyhnuli front . Ti nejzoufalejš í si nap íklad st íkli do jakékoli kon etiny sliny, aby dostali flegmonu¹⁶³, šobstarali ě si kapavku od prostitutek, str íli nohu pod jedoucí vlak, usekli si prsty, vyrazili oko nebo prost elili ruku ě i nohu.¹⁶⁴

¹⁶² VÁCHAL, J. *Malí ěna front* .

¹⁶³ neohrani ený hnisavý zán t ěící se do okolí; KLIMEĚLumír. *Slovník cizích slov*. Praha, 1998. ISBN 80-04-26710-6. ISBN 80-7235-023-4 str. 194

¹⁶⁴ ROS ĚLEK, J. V. *ěerno-flutý mumraj*. str. 336

6.7 UPROSTĚD VÁLKY NĚKDE V AVY

A ufl se vojáci snažili vyhnout frontě jakýmkoli způsobem, v tichu se to nepodařilo. Bojovat museli vřechy, mladí, staří, bez ohledu na společenské postavení, náboženské smýšlení, povolání i vzdělání. Museli bojovat, museli střílet, protože kdyby nezastřelili nepřítel, zastřelil by nepřítel je. Bez ohledu na to, jestli se bojové přímo zúčastnili, nebo ho jen z těsné blízkosti pozorovali, byli vřechy válkou zasaženi, důsledně.

Virgilio Bonamore musel stát v zákopu na Batognici, choul se mezi mrtvými těly Italů i nepřítel. Zápach byl nesnesitelný, navíc musel Bonamore se zbývajících italskými vojáky odolávat zúplněmu útoku nepřítel, který se mu, spolu s pár dalšími příbuznými, podařilo odrazit. Mnoho jeho kamarádů například zemřelo, protože byli stříleni do hlavy, když ji zvedli, aby mohli střílet přes okraj zákopu.¹⁶⁵

Byla krásná slunná neděle 6. srpna 1916 ráno. Jan Janoušek se připravoval na slíbenou dovolenou, těšil se na manželku, na děti, kamarády, kteří měli to štěstí zůstat doma. V tu chvíli ještě netušil, že se jeho odjezd domů odloží na konec války, dokonce ještě o několik měsíců déle. Tehdy netušil, že právě začíná bitva na Somme *Rázem jako když za nehrách sypat na podlahu, začal hukot děla a min. A teprve to šlo. Granáty, rápnely, mezi tím na Podgoru a Kalvárii létaly miny, rána stíhala ránu neb souasně několik najednou. Z toho se dalo soudit, že je to bubnová palba, za kterou vždy následuje útok. Bylo nám úzko a divné pocity se nás zmocňovaly.¹⁶⁶ Škoda, že do zákopu (rakousko-uherského) nás uvítali mrtví a stílejí dál. V tom ústí nic proti nám. Byl to rápněl. Vybuchl a hned jednomu přerazil ruku v zápěstí a druhému rozbil nohu. Šťokej, dám ti ji do dlaně, povídám, ale vtom ufl zas jiný ústí, vybuchne a opřes dva mrtví se svalili bez nejmenšího hlesu k zemi. Opřes proti nám letí, vybuchne, prkénka létají a 3 mrtví se opřes svalí. Dva se ani nepohnuli, jenom Jefek povídá: Šťo já ji dostal.¹⁶⁷*

Ani Jan Václav Roslék s Romanem Stehlíkem nebyli ušetřeni setkání tváří v tvář hroící smrti. Poté, co dorazili s děly na Cavento a trochu si odpočinuli, začaly kolem jejich domku na ledovci dopadat italské granáty. Běheli tedy i s ostatními vojáky rychle složit děla, aby mohli palbu opřesovat. *Tu začal Stehlíkovými zády začal výsměch nepřes fky granát. Zabil devět nepřes, přerazil ruku jejich velitel. Stehlík se zdvihl*

¹⁶⁵ Muzej první světové vojny Kobarid. Stálá expozice. 4. května 2009

¹⁶⁶ JANOUŠEK, J. *Z bojů za svobodu vlasti*. str. 93 - 94

¹⁶⁷ Tamtéž. str. 98

s nepatrným rámem na ele, ale Ros lek se nemohl narovnat, bolelo ho stra-n na prsou, plival krev a t fce dýchal. Stehlík s Ros lkem byli, k jejich -t stí, posláni na obvazi-t . Ostatní p effiv-í byli krátce na to zajati.¹⁶⁸

Jakmile se oba uzdravili, byli posláni do Krahova, kde spolu s ostatními vojáky vylofili z vlaku d la, municí a dal-í v ci pot ebné k p effití v horách. Ve chvíli, kdy pomalu a zt flka jedoucí kolona voz taflených ko mi opou-tí Krahov, objeví se v dálce n kolik italských letadel, která za nou bombardovat Krahov a okolí, v etn kolony vezoucí náklad. Kupodivu p i náletu nikdo nezem el, byli jen t i lehce zran ní. Útok odnesli kon , zbylo jich jen n kolik. Kon tedy museli v tahu nahradit vojáci, v etn -arflí (nad ízených). Tentokrát pracovali rychle. *Strach p ed opakováním hrozného útoku je pohání. Je-t nikdy nepracovali tak horliv . Klusají s vozem nalofným náboji do kopce, bez reptání, bez nadávek a kleteb. Ani to, fle i podd stojníci tla í v z, nezdá se jim dnes divné. Pochod se podobá zb silému útoku.*¹⁶⁹

Mezi jedny z mála, kte í byli na front , ale p itom se aktivn nezapojili do bojových operací, pat il Josef Váchal. Díky -t stí a n kdy i tro-e drzosti se v podstat nikdy nedostal do p ímého ohrožení flivota. Ve-keré d ní pozoroval vřdy z bezpečné vzdálenosti. Nejblíffe boji se ocitl na po átku dvanácté so ské bitvy.

Ofenzíva m la za ít d lost eleckou palbou z rakouské strany p esn ve 3. hodiny ráno. Josef Váchal se svým pomocníkem p i malování kostela m l hlídat faru p ed vykradením. Váchal se ale bál tam z stat, a proto cht l v noci utéct a schovat se n kde na erném Vrhu. Utekl po jedenácté hodin v noci, schoval se v jednom z barák -tábní roty a cht l se trochu prospat, neff bude pokračovat dál. Ze spánku ho vytrhly ot esy. Vzal tedy batoh a cht l utéct, av-ak kdyff vylezl z budovy, z stal údivem stát.

Celý obzor sm rem k Fli i byl jediná jiskra, záplava sv telná a jediné mflení ohn ; touto záplavou ohnivou jako ohromné meteory poletovaly vřdy chvílemi st ely z velikých kus v So i postavených, v záp tí vřdy doprovozeny svým úd sným evem. Rozpoutaná v ava ustavi ného h m ní hrála v-emi zvukovými akordy bou ky, dun ní a rachotu hrom zcela mechanicky, jsouc vpravd podobna gigantickému bubnování Vyvolával jsem ve své p edstav ná ek zmírajících a tisíce slov kletby ubohých zatracenc , skonávajících v ohni vysílaném Austrijci. Co vte ina, to úzkost; minuta jiff d s, a zoufalství zániku kařdá hodina ubohým stejn jako já voják m na druhém b eh

¹⁶⁸ ROS LEK, J. V. *erno-flutý mumraj*. str. 259

¹⁶⁹ Tamtéff, str. 270

*hor; a tento p í-erný b s války trval n kolik hodin, aniž by nep ítel zmohl se na n jakou odpov í*¹⁷⁰

Po mohutném rakousko-uhersko-n meckém útoku zahájili ital-tí vojáci, v ele se svými veliteli, zb silý út k. Italové prchali afl k ece Piav , která jim vytvo ıla p irozenou obranu p ed nep ítelem. Kv li sn hu nemohli vojáci rakousko-uhersko-n mecké armády prorazit tyrolskou ást fronty.

Po zdrcující porážce italské armády vid l doktor Ljudevit Pivko ve tvá ích Ital *hluboký dojem veliké rány, jeřl je postihla. Podle doktora Pivka neumí Italové utajiti své bolesti a neumí je sná-eti s muřnou resignací.*¹⁷¹

Jan Václav Ros lek byl p í svém p sobení na italské front n kolikrát v p ímém ohroření řivota, ale vřdycky se mu poda ılo vyváznout. Mezi jeden z jeho dal-ích únik se spár smrti, pat í p esun s celým jeho d lost eleckým plukem od sout sky Vall d'Assa k Monte Pau. Vyhnuli se tak masakru, který se v sout sce udál.

Rakousko-uher-tí vojáci se v lét 1918 p ipravovali na útok na Monte Pau a Monte Lemerle. Ve-keré vybavení se rozhodli schovat do sout sky Vall d'Assa, nebo si mysleli, ře do ní nebudou Italové st ílet. *Zapomn li na minyí p es noc se stalo n co neo ekávaného. Italské miny povrařdily v sout sce v-ehno řivěí asn ráno t i letci dobířjeli bombami, co se je-t svířelo v pozvolném umírání.*¹⁷²

6.8 V ZAJETÍ

N kte í vojáci sledovali boj z t sné blízkosti, av-ak stále byli v bezpe í. N kterým se i p es ztráty v t-iny kamarád poda ılo smrti uniknout. Jiní, sotva unikli kulkám a granát m, padli do zajetí nep ítele.

Do zajetí se mohli vojáci dostat dv ma r znými zp soby. Bu to byli zajati p í bitv , nebo utekli, dezertovali, dobrovoln . Pokud se v-ak stalo, ře byl dezertér chycen svými vlastními vojáky, byl v drtivé v t-in p ípad odsouzen k smrti, a to pov -ením nebo zast elením.

¹⁷⁰ VÁCHAL, J. *Malí na front* . str. 149 - 150

¹⁷¹ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první.* str. 82

¹⁷² ROS LEK, J. V. *erno-řlutý mumraj.* str. 357

Velice zvláštního úkazu, který je vidět jen u rakouských vojáků, si všimá doktor Nikoli. Zajetí Rakoušané nechtějí být zapsáni jako Rakoušané, ale jako Češi, Poláci atd. *Rakoušané stávají se v zajetí Chorvatem, Jihoslovánem, Němcem, Rumunem, Němcem, Maďarem - nehlásí se jít jako Rakoušané.*¹⁷³ Vojáci byli přeci jen obyčejní lidé, kteří byli obyvatelé Rakouska-Uherska. Když se však tyto lidé dostali do zajetí, cítili se svobodnější, a tudíž se také chtěli přihlásit ke svému národu a ne k národu, který je utlačoval.

Podmínky v zajateckých táborech byly velice rozdílné. Mezi zacházením se zajatci Rakouska-Uherska a se zajatci v Itálii byly obrovské rozdíly. V některých italských shromažďovacích táborech sice nebyly úplně ideální podmínky, ale oproti tomu, jak se chovali

rakousko-uherské vojáci třeba k ruským zajatcům, kteří byli dopraveni na italskou frontu, se měli rakousko-uherské vojáci v Itálii dobře. Zacházení s Rusy bylo otěsněné. Brzy ráno byli posíláni na nejtěžší práce, domů se vraceli pozdě večer a jídlo fládnějí Smradlavá, neslaná, nemastná -lichta, plesnivý chléb, černá brynda z rozedněné cikorie, to byla jejich strava. K tomu nadávky od negramotných Rumunů.¹⁷⁴

Velice dobré podmínky byly v zajateckém táboře v Padule, kde se shromažďovali slovanští dobrovolníci.

í organizaceí je znamenitá. Každý den se tu denně, í Diletanti hrají divadlo, fotbalové kluby pořádají zápasy, hudba obstarává koncerty, pravidelné sbory zpívají, sokolské oddíly cvičí všechny druhy tělocvičků a vystupují s vybraným programem před etnickými publiky; padulská knihovna, která má přes 1000 českých, italských, německých a francouzských knih.¹⁷⁵

B. Popravený legionář 33. pluku po bitvě na Piavě (20. - 23. června 1918) v Oderzo.

Obrázek: JANOUŠEK, J. Z bojů za svobodu vlasti. str. 147

¹⁷³ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha druhá.* str. 261

¹⁷⁴ ROS LEK, J. V. *Černo-šlutý mumraj.* str. 183

¹⁷⁵ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první.* str. 123

6.9 ZAJATECKÉ TÁBORY V ITÁLII

V zajateckých táborech fily všechny národy Rakouska-Uherska pohromadě, postavení se však lišilo podle národnosti. Rakoušané a Maďaři byli nadřazeni ostatním, celému táboru velel Ital. Zajatí důstojníci byli od zbylých vojáků izolováni v důstojnických táborech,¹⁷⁶ kde jich bylo vždy jen několik desítek.¹⁷⁷ Důstojnické tábory byly například v Casagiove u Neapole, Sala Consilina u Paduly, Termini Imrese na Sicílii.

Českoslovenští politici se snažili o soustředění českých a Slováků do jednoho nebo alespoň do několika táborů. Úspěchu dosáhli až v polovině roku 1917, a navíc jen částečně. Přesuny vojáků probíhaly velice pomalu. Pomalu, ale jistě, se také začaly zlepšovat materiální podmínky československých zajatců.¹⁷⁸

Prakticky ve všech zajateckých táborech se začali sdružovat lidé se stejným cílem - chtěli bojovat proti nenáviděnému Rakousko-Uhersku. O legionářích ve Francii nebo Rusku toho v důstojnických táborech bylo jen velmi málo. Každá nová zpráva o legiích jim však dodávala odvahy a podporovala jejich touhu k vytvoření vlastních legií.¹⁷⁹

6.10 ROZDÍLNÉ POHLEDY

Během první světové války byla zcela běžná cenzura tisku. Respektive noviny psaly o tom, o čem jim vláda dovolila napsat. Psaly takové články, které udržely jejich čtenáře v zajetí a pro tenáře politicky neutrální. Cílem těchto článků nebylo podat pravdivé informace o probíhajících událostech na frontách, ale podat takové informace, které byly ve prospěch státu a také poutavé pro čtenáře. Zajímavé je proto srovnání periodik proti sobě bojujících států.

Za zmínku stojí například zpráva o italském útoku na Corno Cavento.

Zpráva italského generálního štábu: Švevýchodní části adamelského území napadly z Botaglione v údolí Baltea oddíly alpských vojáků, překonaly velké obtíže územní a prudký odpor nepřátel, mohutné postavení Corno Cavento 3400 m vysoké a

¹⁷⁶ HANZAL, V. *S výzvody od švýcarských ledovců až po moře Adriatické: Pětiletý památník osvobození*. str. 38

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 39

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 38

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 39

dobily ho. Posádka byla zajata. Dvě dle 7,5 cm, 1 vrha pum, 4 strojní pu-ky a velké zásoby potravin a steliva padly do našich rukou.õ

Zpráva rakouská je mnohem stručnější: *ŠItalové dobyli Corna Caventa a ukoistili dvě dle 7,5 cm*¹⁸⁰

Doktor Ljudevit Pivko diskutoval s italskými důstojníky o tom, jak italský tisk lže o skutečné situaci, jak vychvaluje italskou armádu a nepřiznává pravdu. Jako příklad uvádí doktor Andruetto popis porážky při rakousko-uhersko-nemecké ofenzivě:

Dne 24. října se chlubíme, šfale nás nepřítelský útok nalezne tvrdé a dobře připravenéõ - naše linie jsou však již rána rozbity.

O den později, 25. října, se prý šbrání soutěská fiaga útoci tímto nepříteli a jen doleji na jihu se podařilo nepříteli překročit naši první linii - ovšem felen jen proto, felen jsme pro zamřfený obzor nemohli stěleti.õ - fiagy jsme tehdy již dávno neměli.

Dne 26. října jsme šustoupili na státní hranici a rozhodli jsme se vyprázdnit Banjiceõ - vskutku jsme však byli již u Tagliamentai

*Dne 27. října šprolomil nepřítel naši pohraniční linii na několika místechõ, v neděli 28. října pak krajané zvedli, felen situace na frontě je nepřijemná a felen špatné velení zavinilo veliké nešťastí*¹⁸¹

¹⁸⁰ ROS LEK, J. V. *erno-fletý mumraj*. str. 260

¹⁸¹ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha druhá*. str. 224 - 225

7. LEGIONÁ I - DOBROVOLNÍCI

*šfiena a d ti se py-ní, fle mají tátu legioná e. Nám se toto pojmenování nelíbí, jsme p ece dobrovolníci a ne n jací naverbovalci.*¹⁸² Legioná i dobrovolník je zde výraz pro rakousko-uherského vojáka, který byl zajat nebo dezertoval a následn se p ipojil k boji proti Rakousko-Uhersku. N kte í auto i poufívají výraz legioná , jako nap íklad Vojt ch Hanzal, jiní dobrovolník, jako t eba doktor Ljudevit Pivko.

Podobn jako tomu bylo na ruské front , za aly se i v Itálii vytvá et eskoslovenské legie. eskosloven-tí legioná i nebyli vojáci z povolání, byli to v t-inou rolníci, kte í se cht li z pekla války zachránit út kem do zajetí. V zajetí pak p emý-leli o svém dosavadním flivot a rozhodli se, fle jifl necht jí být utla ovaní. Za ínala v nich vzkvétat nad je na lep-í flivot, za n jfl se vyplatilo bojovat i zem ít.¹⁸³

Na-li se v-ak i ti, kte í b hem války cht li pomoci k osvobození svých národ z nadvlády Rakouska-Uherska. Mezi nejd leffit j-í a nejaktivn j-í dobrovolníky pat il Slovinec nadporu ík (doktor filozofie) Ljudevit Pivko, jenfl svou inností významn p isp l ke vzniku a rozvoji výzv dných oddíl .

7.1 NADPORU ÍK (DR.) LJUDEVIT PIVKO

Na po átku války p sobil nadporu ík Pivko u 2. batalionu v Dalmácii. V listopadu 1914 byl s prost elenou rukou poslán na lé ení dom do Mariboru. Po uzdravení byl p elofen k 37. batalionu do Terstu, kde se dobrovoln p íhlásil k 42. batalionu do Tolminu. V dubnu roku 1915 byl nadporu ík Pivko p evelen znovu do Dalmácie. Následující rok se vrátil na italskou frontu, nejprve do Tolminu a poté do Tyrol. Nejprve plánoval dezerci do Itálie, ale ta mu p í-la málo efektivní, a tudífl se rozhodl z stat na svém míst a afl bude t eba, pomoci italskému vojsku oslabením rakouské fronty. 13. kv tna 1917 se batalion nadporu íka Pivka p est hoval do Carzana, kde byl nadporu ík Pivko jmenován prozatímním velitelem batalionu.

¹⁸² JANOUŠEK, J. *Z boj za svobodu vlasti*. str. 174

¹⁸³ LOGAJ, J. *Ob ti*. str. 10 - 11

7.2 CARZANSKÝ PODNIK

Z Carzana posílal nadporučík Pivko k Itálemetae Mlejnkas dokumenty znázorující rakousko-uherské pozice. V červenci 1917 se nadporučík Pivko poprvé osobně setkal s italským kapitánem Finzim. Nadporučík Pivko připravoval akci, která by Itálem pomohla prolomit frontu u Carzana. S kapitánem Finzim řešil také otázku týkající se spojenců (Pivko našel mezi svými podřízenými dobrovolníky ochotné podílet se na jeho plánu; po dezerci do Itálie vytvořili základ výzvědných oddílů), kteří by po akci, ať úspěšně či ne, chtěli odejít do Itálie. Italové totiž s dezertéry jednali jako se zajatci a byli proti vytvoření legií. Finzi mu slíbil písemnou záruku bezpečné přepravy spojenců přes Itálii, aby mohli vstoupit do legií v jiných státech.

Akce byla naplánována na 18. září 1917, nakonec však byla přesunuta na 17. září. Tímto před carzanskou akcí byl nadporučík Pivko povýšen na kapitána.

17. září v 10 hodin večer měla akce začít příchodem italských vojáků a obsazením blízkých Castellar. Každému italskému oddílu byl přidělen jeden z Pivkových spojenců, který jim měl sloužit jako vodce.

Plán útoku byl připraven podle taktiky, kterou používaly Ústecké mocnosti a s níž se Němci podařilo prolomit východní frontu u Rigy: *Ustanoví si dva nebo tři úzké sektory, kde je třeba prolomit frontu, pak se hrnou massy tímto otvorem a pospíchají údolími vpřed, bez ohledu na obsazené výšiny vlevo i pravo, obkládají tak nejlépe opevněné body a souasně zařazenou rezervu daleko dozadu.*¹⁸⁴

První italský oddíl se objevil až v pondělí dvanácté.¹⁸⁵ Italové začali pomalu obsazovat dohodnutá místa, ale díky jejich liknavosti měli rakousko-uherscí vojáci dost času na vzpomínání se a zahájení protiútoku. Nikdo z Pivkových spojenců nechápal, jak mohli rakousko-uherscí vojáci útočit, když jim nebylo dost, ale vichni v důvěře se Italové vzdají a utečou. Tak se také stalo. Jakmile začala rakousko-uherská důležitost elovat Carzano a okolí, dali se Italové a s nimi i jejich předvozdci na ústup. (Po nezdařené akci utekl Pivko do Itálie, postupně dojel až do Verony).

Prakticky ihned po osudné noci zahájilo rakousko-uherské velení vyšetřování. Za hlavní viníky byli označeni němečtí.¹⁸⁶

¹⁸⁴ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha druhá.* str. 230 - 231

¹⁸⁵ PIVKO, L. *Proti Rakousku I: Carzano. Díl II. Kniha čtvrtá.*

¹⁸⁶ Tamtéž

Italské velení hledalo p í iny nezda ení carzanského podniku. Takto nap íklad Poru ík Guido Cristofori kritizoval plán akce i ty, kdo ji vymysleli. *õOsobn jsem byl pevn p esv d en, fle se podnik nem fle zda iti. Aparát byl p ipraven dob e ... pe liv promy-len. Ale doba mu byla vym ena p íli-podle chronometru, takfle ke zma ení v-eho sta ilo, zmýliti se v pohybu jen o n jakou vte inu. Celkem byl plán -kolního rázu, karakterictický pro staré teorie vále ných -kol, zatím co nás válka nau ila prakti t j-ím v cem, ud lala vojáky z lidí dosud neznámých a neznalých vále ného um ní. V-emu chyb la práv ona prakti nost, jífl získávají lidé pouze vále nou praksí.õ¹⁸⁷ Sebev domí italskému d stojníkovi Cristoforimu rozhodn nechyb lo i p esto, fle k n mu nem l d vod, cofl je patrné nejen z pr b hu a výsledk bitev na So i, ale i z vyjád ení dr. Pivka v jeho knize Proti Rakousku: *õCristofori ml í o faktu, fle ani jediný Ital z on ch 12 kolon za pochodu do Carzana nemusil vzíti pu-ky do rukou. Ani slovem se nedotýká faktu, fle italské kolony m ly pr vod í z ad rakouských spiklenc , ... a fle italské trupy pr vod ích nenásledovaly...õ¹⁸⁸ atp.**

O carzanské akci doktora Pivka a jeho spojenc najdeme zmínku také v knize *eskosloven-tí legioná i (1914 - 1920)*¹⁸⁹.

7.3 DOBROVOLNICKÝ ODDÍL JIHOSLOVANSKO- ESKÝ (PIVKOVI DOBROVOLNÍCI)

Ve Veron byl kapitán Pivko spolu se svými spojenci ubytován v pevnosti Procolo.

Prakticky okamžit se domluvili, fle se vrátí na frontu, a to jako spole ný dobrovolnický oddíl jihoslovansko- eský,¹⁹⁰ který zaloffili dne 16. íjna 1917. O programu innosti se rozhodli informovat v podob *propagandy u rakouských bataljon* s cílem povzbudit ostatní v boji proti Rakousko-Uhersku. Cht li, aby slovan-tí vojáci z rakousko-uherských zákop dezertovali do Itálie, a tím pomalu rozloffili rakousko-uherskou armádu.¹⁹¹

Zatímco ekali na oficiální povolení od velení italské armády k vytvo ení dobrovolnického oddílu a možnosti p sobit na front , sami se za ali p ipravovat na

¹⁸⁷ PIVKO, L. *Proti Rakousku I: Carzano. Díl II. Kniha pátá.* str. 352, napsáno v ervenci 1919

¹⁸⁸ PIVKO, L. *Proti Rakousku I: Carzano. Díl II. Kniha pátá.* str. 356

¹⁸⁹ PICHLÍK, K. - KLÍPA, B. - ZABLOUDILOVÁ, J. *eskosloven-tí legioná i (1914 - 1920).*

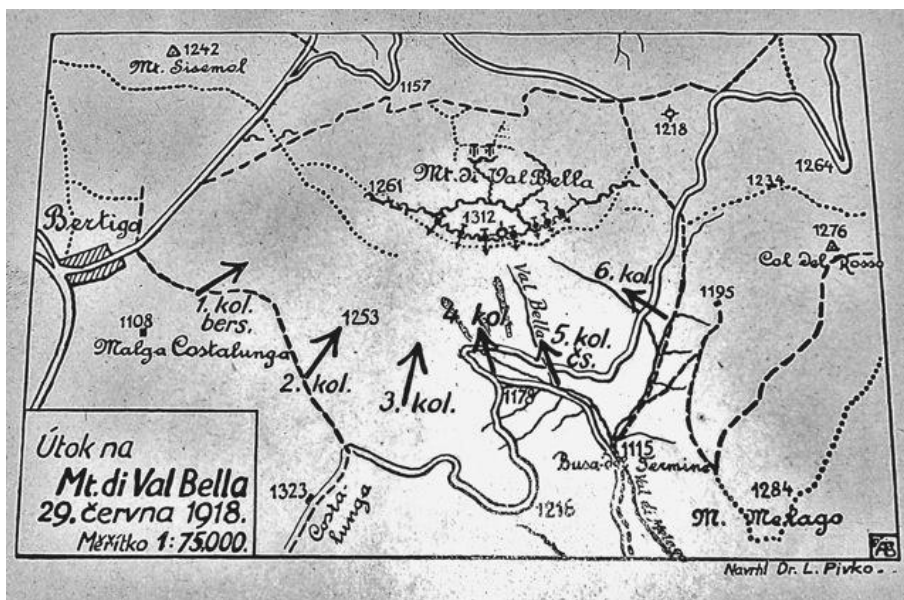
¹⁹⁰ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první.* str. 54

¹⁹¹ Tamtéfl, str. 55

svou novou úlohu. Jejich program t lesné a du-ovní výchovy byl sokolský, zcela podle Tyr-ových zásad. O 8. hod. ráno t locvikí ,¹⁹² o 9. hod. je -kola, pak raport, o 14. hod. nástup k adovým cvi ením a pu-kou, o 15. hod. t locvik a lehká atletika na h i-ti, pak kopaná a hry, o 18. hod. p vecké cvi ení, o 20. hod. tení novin a hovor.¹⁹³

Uniformy m li dobrovolníci rozd lené podle národ . eskosloven-tí vojáci m li ervenobílé výlofkky na límčích, jihoslovan-tí ervenomodré. Hodnosti byly ozna ovány po francouzském zp sobu: kapitán má t i zlaté pásky, poru ík dv , podporu ík jednu. Podd stojníci nosí erné pásky: -íkovatel t i, eta dv , desátník jednu.¹⁹⁴

26. b ezna 1918 kone n odjeli na frontu mezi ColdelRosso a Cold'Echele.¹⁹⁵ Zde za ínali svou propagaci s pomocílétajících raket (razzimanifestini). Letáky s texty psali bu to jednotliví muffli za sebe, nebo obecn za dobrovolníky. Toto je nap íklad text jednoho z leták : šD stojníci a vojáci e-tí! Víte, kdo vám hází tyto výzvy? My jsme to, e-tí d stojníci a vojáci dobrovolci, kte í jsme p i-li bojovat za na-i i va-i svobodu. - Vyjd te ze zákop a p ij te k nám tak, aby vás va-i n me tí a ma ar-tí d stojníci nevid li. M fete si pomyslit, jak budeme -astni, afl vás zde v Itálii pozdravíme a obejmeme. A pov zte také svým soudruh m, fle jsme na této ásti fronty my, aby také oni mohli s d v rou p ijít k nám. Italie a ostatní spojenci jsou s námi - ti nám pomáhají

A. Plánek útoku na Monte di Val Bella
Mapa: Pivko, L. Proti Rakousku II. Díl II.

zvít zit.õ¹⁹⁶

Místní flivotní podmínky dobrovolník m nep ály. Nem li zde fládný d m, ani jiné místo, kde by se ukryli p ed vytrvalým de-t m. Brzy

¹⁹² PIVKO, L. Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první. str. 138

¹⁹³ Tamtéfl, str. 139

¹⁹⁴ PIVKO, L. Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl II. Kniha t etí. str. 21

¹⁹⁵ PIVKO, L. Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl I. Kniha první. str. 146 - 147

¹⁹⁶ Tamtéfl, str. 155

byli v-ichni promá ení a nastydli. Za alo se tedy jednat o jejich p esunu jinam. Nakonec se vrátili zp t do Verony.

První z v t-ích akcí dobrovolník s italskými vojáky prob hla 24. ervna 1918 na Monte di Val Bella. P i prvním pokusu o útok se k dobrovolník m nep idali ital-tí vojáci a nikdo nev d l, kde se zpozдили. Jelikoř si rakousko-uher-tí vojáci dobrovolník na poslední chvíli v-imli a stihli zareagovat, mnoho jich padlo. Afl p i druhé vln útoku na Monte di Val Bella, se poda ilo vrchol obsadit, av-ak se zna nými ztrátami. Po boji dobrovolníci e-ili, jakou mají Italové taktiku. *Chodí v hlou cích po dvaceti lidech pohromad v t sné skupin , a kdyřl by m li b feti v st electké ad , jsou v procesí jeden za druhým. Tyroké ady neznají a o st electkých vlnách nemají pon tí*¹⁹⁷

Rozd lení výzv dných rot na italské front od ervna 1918:¹⁹⁸

místo p sobení	výzv dné oddíly	velení
™ycarská hranice - Lago di Garda	- eskoslovenská rota (1. /39) - jihoslovenská rota	- podporu ík Vojt ch Hanzal - poru ík Oton Kova i
Lago di Garda - eka Adiffi	- sl. výzv dná rota <i>Avio</i> (2. /39)	- Rudolf Vy ítal
Vallarsa - d' Assa	- <i>Astico</i> (3. /39) - jihoslovenská rota <i>Posina</i>	- poru ík Alexandr Prejda - podporu ík Branko Hugo Plhak
Planina Asiago	- eskoslovenská rota (5. /39) - eskoslovenská rota (6. /39) - jihoslovenská rota	- poru ík Franti-ek Jirsa -podporu ík Jind ich Felix - poru ík Stane Vidmar
Brenta - Piava (Monte Grappa)	- eskoslovenská rota Jarosl. Nedv da (7. /39)	- podporu ík Dr. Ant. Basl
Horní Piava a Montello	- eskoslovenská rota (9. /39) - jihoslovenská rota	- podporu ík Emanuel Ambrořl - podporu ík Ante Drobac
Dolní Piava	- eskoslovenská rota (10. /39) - eskoslovenská rota (11. /39) - jihoslovenská rota	- poru ík Antonín Zeman - podporu ík Josef Gráce - podporu ík Gulevi (Rus), pozd ji podporu ík BogoljubPopadi

7.4 JAN APEK

K nejd leřit j-ím eským dobrovolník m na italské front pat il Jan apek. Narodil se 17. ervna 1876 v Michli u Prahy. Jeho rodina si nemohla z finan ních d vod dovolit vy-í vzd lání. Vyu il se tedy rukavi ká em, ale vlastní pílí se vypracoval afl na d lního dozorce v Orlové ve Slezsku. Jeho píle mu pomohla i

¹⁹⁷ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl II. Kniha t etí.* str. 158

¹⁹⁸ PIVKO, L. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl II. Kniha tvrtá.* str. 178 - 179

v Sokole, kde se stal ná elníkem moravsko-slezské flupy. Angafoval se také v politice jako len lidov -pokrokové strany.

27. ervna 1915 byl povolán k vojenské slufb na italskou frontu, odkud dezertoval p i první p íleflitosti, 22. íjna 1915. Myln se domníval, fle bude poslán do Ruska, kde cht l vstoupit do eskoslovenských legií. Jeho touha po boji za osvobození eskoslovenska za ala nabývat reálné podoby afl v lednu 1917, kdy v Santa Maria Capua Vetere za ali být soust e ování eskosloven-tí zajatci. Jifl 17. ledna zde založil organizaci š eskoslovenský dobrovolnický sborõ.

Za snahu o osvobození svého národa zaplatil cenu nejvy-í. 17. ervna 1918 padl v boji u Fossalty na Piav . šIn memoriamõ pak získal hodnost podporu íka.¹⁹⁹

7.5 ESKOSLOVENSKÝ DOBROVOLNICKÝ SBOR

15. ledna 1917 byla v zajateckém tábo e Santa Maria CapuaVetere (mezi ímem a Neapolí) první porada t iceti dobrovolník , kte í cht li vstoupit do vojska a bojovat proti Rakousko-Uhersku a N mecku.²⁰⁰ Tito dobrovolníci si dali název eskoslovenský Dobrovolnický Sbor (SD) a kařdý se zavázal, *fle v rozhodné chvíli p jde bojovati za svobodu národa.*²⁰¹

Na druhé sch zi, která se konala o dva dny pozd ji, byl za starostu zvolen Jan apek; jednateli pro navázání styk s Francií, Spojenými státy a Ruskem byli jmenováni Jan Bo il a Josef Logaj. Místními jednateli se stali Josef Jura a Mojmír Polcar. Za pokladníka byl vybrán Bed ich Havlena. Knihovníkem byl zvolen Ferdinand Posker, zapisovatelem Jan Semonský.²⁰²

V kv tnu 1917 m l sbor jifl tisíc len a o dva m síce pozd ji byl eskoslovenský zajatecký tábor, kde byl SD vytvo en, p emíst n do Paduly v provincii Salerno.

Vzniku dobrovolnických oddíl napomohlo jednak koncentrování eských zajatc do jednoho tábora (Santa Maria CapuaVetere), ale p edev-ím také fakt, fle v tábo e z stalo n kolik set N mc a Ma ar , kte í se v í ech m chovali pový-en .

¹⁹⁹ HANZAL, V. *S výzv d íky od -výcarských ledovc aflpo mo e Adriatické: Pé í památníku osvobození.* str. 46 - 48

²⁰⁰ LOGAJ, J. *Ob tí.* str. 16

²⁰¹ Tamtéřl, str. 17

²⁰² HANZAL, V. *S výzv d íky od -výcarských ledovc aflpo mo e Adriatické: Pé í památníku osvobození.* str. 46 - 47

Toto pohrdavé chování připomínalo těch v jejich pozici v monarchii, která, jak bylo vidět, zůstane nezmenšena i poválečně.²⁰³

6. října 1917 byly italským ministerstvem války povoleny *eskoslovenské pracovní oddíly*, které spadaly pod italské Nejvyšší velení.²⁰⁴ 12. února 1918 byl povolen vznik pracovních praporek pod velením českého nebo slovenského důstojníka.²⁰⁵

21. dubna 1918 byla podepsána dohoda mezi italskou vládou a Národní radou československa, ve které byla uznána autonomní československá armáda, spadající pod československou národní radu.²⁰⁶ Jakmile italská vláda povolila organizování československých legií, bylo posláno DŠ spln. no.²⁰⁷ Některé členové legií objížděli italské zajatecké tábory a hledali nové dobrovolníky. Napoprvé se jich přihlásilo asi deset tisíc. Legie se soustřeďovaly ve městě Foglino v Umbrii a z kapacitních důvodů i v přilehlých obcích.²⁰⁸

Jedním z nejdůležitějších zásahů československých legií do bojů na italské frontě bylo odražení mohutného rakousko-uherského útoku na Doss Alto 21. září 1918.²⁰⁹ Během bojů, občas i mimo ně, padli někteří legionáři do zajetí, v čísla z nich patřila do výzvedných oddílů. Někdy na ně dokonce byly španělsky dáány hony. Rakousko-uhersí vojáci vybavení provazy šňali a chytali legionáře.²¹⁰ Kromě pár výjimek byli všichni zajatí legionáři popraveni.

Pro přehled uvádím profily dvou legionářů uvedených v knize *O čí*, u kterých bylo bezpečně zjištěno, že byli popraveni a kteří jsou nyní pochováni na Olšanských hřbitovech.²¹¹ Václava Bradnu jsem vybrala, neboť žil v blízkém Novém Bydčově a Františka Turpice, protože je nejmladším z legionářů uvedených v seznamu.

²⁰³PICHLÍK, K. - KLÍPA, B. - ZABLOUDILOVÁ, J. *československá legie i (1914 - 1920)*. str. 122

²⁰⁴Tamtéž, str. 130

²⁰⁵Tamtéž, str. 146

²⁰⁶Tamtéž, str. 147

²⁰⁷LOGAJ, J. *O čí*. str. 18

²⁰⁸Tamtéž, str. 18

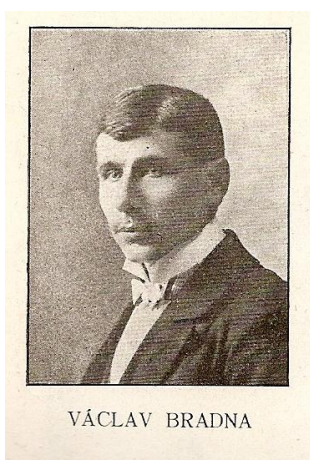
²⁰⁹Tamtéž, str. 19

²¹⁰Tamtéž, str. 22

²¹¹Tamtéž, str. 51

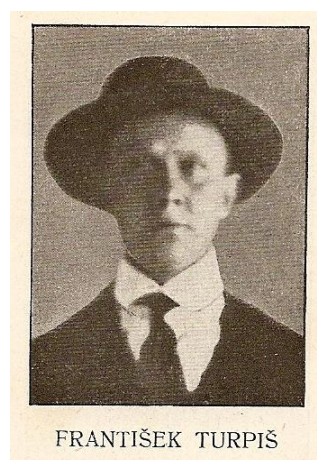
Václav Bradna,
 narozen 24. ledna 1887 v K i ov u Nového
 Bydřova. Rakouský p í pluk . 96. Zaját Italy 1.
 listopadu 1916. Legioná ský pluk . 39, 6. rota.
 Zaját Raku-any 15. ervna 1918 na Montello,
 popraven 16. ervna 1918 v Cogneliano, poh ben
 téhořl dne tamtéřl. D lník, řlenat. řiena Franti-ka
 Bradnová, Vinary . 55, po-řta Smidary. Zanechal
 nezletilé dítko.²¹²

Turpi-ř Franti-ek,
 narozen 7. ledna 1898 v Dolní Chrastav u
 Liberce. Rakouský p í pluk . 28. Zaját Italy 17.
 srpna 1917. Legioná ský pluk . 33, 2. rota. Zaját
 Raku-any 15. ervna 1918 u San Donà di Piave,
 popraven 19. ervna 1918 u San Stino, poh ben
 téhořl dne tamtéřl. Tovární d lník, svoboden. Otec
 Karel Turpi-ř, Dolní Chrastava . 15. u
 Liberce.²¹³

VÁCLAV BRADNA

B. Zdroj: LOGAJ, J. *Ob ři*.
 Oddíl VYOBRAZENÍ,
 kapitola MU ĚDNÍCI.
 str. 22

FRANTIŠEK TURPIŠ

C. Zdroj: LOGAJ, J. *Ob ři*.
 Oddíl VYOBRAZENÍ,
 kapitola MU ĚDNÍCI.
 str. 36

7.6 Z BOJ ZA SVOBODU VLASTI

Jak se z oby ejného vojáka stane dobrovolník, velice dob e zachycuje Jan Janou-ek ve své autobiografické knize *Z boj za svobodu vlasti*.²¹⁴ Poté, co je spolu se svým praporem zaját p i 6. so ské bitv , za řiná svou pou řpo Itálii. Jako zajatec se dostává do tábora Santa Maria CapuaVetera,²¹⁵ kde se v kv řtnu roku 1917 p řhlásil

²¹² LOGAJ, J. *Ob ři*. str. 54

²¹³ Tamtéřl, str. 64

²¹⁴ JANOUŘEK, J. *Z boj za svobodu vlasti*.

²¹⁵ Tamtéřl, str. 116

spolu s kamarády do legií. Aby se legionáři odlišili od ostatních zajatců, nosili na špičce červenobílé stuhy.²¹⁶

23. dubna 1918 odjeli legionáři do Foligna, kde se nacházelo shromáždění československých dobrovolníků.²¹⁷ K frontě se Janoušek znovu přiblížil v červnu 1918, konkrétně do Rovolonu. Z bezpečné vzdálenosti, jako pomocník na velitelství pluku, pozoroval právě probíhající boje. 15. června 1918 *byla obloha k frontě celá jako v plameni. Zřejmě šlo o rozeznání tělesné síly vystřelovaných raket. Důležitá zpráva od dvou posledních dní je dnes podobná vzdálenému hromu.*²¹⁸ 20. června 1918 se do problému dostal I. praporek z Janouškova československého pluku. *Nevíme nic určitého, jen Italové mezi sebou pořád brebentí a říkají často slovo šimpicciò (oběť) Rakušané zahájili náhlou ofenzivu, kdesi tam na Piave na nich mnoho zaskořili a zajali.*²¹⁹

V srpnu se Janoušek v praporek přesouvá do bojové linie pod kopec Varagna.²²⁰ 21. září 1918 se zde ocitá uprostřed boje. *Asi z rána, jež za tmy nás probudila hrozná střelba z rakouské strany. Telefon hlásí, že je to na úseku Doss'Remit, Caverna Rossa, Doss'Alto a Sasso Segai Italové jsou celí vyděšení.*²²¹ Podle zpráv byli v jejich hlídce před Doss'Altem zabiti nebo zajati.²²²

3. listopadu 1918 byly potvrzeny zprávy o nastávajícím míru. *Radost byla ohromná. Tak konečně přestane to nelidské vraždění, přestanou náky a pláči. Navečer přichel fonogram, že mír je podepsán.*²²³

²¹⁶ Tamtéž, str. 120

²¹⁷ JANOUŠEK, J. *Z bojů za svobodu vlasti*. str. 135

²¹⁸ Tamtéž, str. 143

²¹⁹ Tamtéž, str. 144

²²⁰ Tamtéž, str. 148

²²¹ Tamtéž, str. 153

²²² Tamtéž, str. 154

²²³ Tamtéž, str. 172

8. ZÁVĚR

Tato práce se zaměřuje na první světovou válku z pohledu nejosobnějšího, z pohledu obyčejných vojáků. Snáhl jsem se zachytit pocity, myšlenky a dojmy vojáků, kteří bojovali na italské frontě, a to především na jejím nejdůležitějším úseku – sošské frontě.

V první kapitole obecnějším způsobem popisuji události první světové války a uvádím základní informace o jejích příčinách, průběhu a následcích. Těžištěm nastiňuji politickou situaci v Evropě před první světovou válkou a příčiny, které k válce vedly. Snáhl jsem se zachytit základní průběh bojů na západní, jihovýchodní a východní frontě a následná mírová jednání. Více se pak zabývám italskou frontou. Nejen z hlediska bojů a jejich popisu, ale také specifickými bojovými podmínkami, se kterými souvisí nestandardní výstroj a výzbroj vojska. Nastiňuji také působení českých vojáků na italské frontě.

V následující kapitole se soustředím na události sošské fronty. Tato kapitola shrnuje vývoj na šošské frontě – nejvíce aktivní části italské fronty. Ukazuje, proč právě v těchto místech došlo k nejvážnějším střetům, líčí jednotlivé italské a také závěrečnou rakousko-uhersko-německou ofenzivu. Při popisu průběhu událostí sošské fronty mne zaujaly výsledky jednotlivých bitev. Jifi od počátku měla italská armáda převahu, jak materiální, tak co se týče potu vojáků. Italská armáda také nebyla rozdělena na boji na více frontách, a tudíž se její velení mohlo lépe soustředit na přípravu útoku. Avšak prakticky všechny šošské bitvy (vyjma šesté), které Italové zahájili, prohráli. Za pozornost rovněž stojí závěr rakousko-uhersko-německé ofenzivy. A koli první velký útok této bitvy vyhrála spojená rakousko-uhersko-německá armáda a donutila italské vojáky k mohutnému ústupu, celkové vítězství nakonec patilo Italům mohutnou podporou vojsky Dohody. V této souvislosti je nutno podotknout, že italské vojsko by se nezmohlo ani na protiofenzivu a natož na vítězné tažení, nebýt pomoci Francie, Velké Británie, Spojených států amerických a také československých legionářů.

Vzhledem k neúspěšnosti italské armády se nabízí otázka, proč lépe vybavení Italové nedokázali prolomit rakousko-uherskou obranu? Hlavními důvody italských porážek byla dle mého názoru především chybně zvolená a stále stejná taktika a velice liknavý postup italské přechy. Svou vinu měla zajisté také špatná důlost elecká

p íprava. Ital-tí d lost elci se ásto netrefili do nep átelstských pozic a n kolikrát se téfl stalo, fle si nev-ímlí út ku obránc á st íleli do prázdných zákop .²²⁴

Hlavní ást této práce je v nována jednotlivým voják m a jejich flivotním p íb h m a osud m. Z knihy Josefa Váchala *Malí na front* , ale v podstat í z d l dal-ích citovaných voják , je cítit jejich nepochopení t chto, pro vlastn museli bojovat za n koho, koho ze srdce nenávid íli. Rovn íl velká ást voják , bojujících a íjíl na stran rakousko-uherské í italské, bojovala s nep ítelem, í kdyfl vlastn ani nev d la z jakého d vodu. Mnoho z nich si uv domovalo, fle ti, proti kterým bojují, jsou vlastn také lidé s úpln stejnými pocity. Jsem p esv d ena, fle vnit ní pocity voják na obou stranách fronty byly velmi podobné, ov-em motivace k boj m byla rozdílná. Ital-tí vojáci bojovali proti cizí mocnosti, ov-em mnoho voják v rakousko-uherské armád v podstat bojovalo na stran zem , která jim nebyla vlastní. Národnostní otázka mohla ovlivnit ádu voják a byla téfl jednou z p í in dezercí z rakousko-uherské armády a následného vzniku legií. e-tí vojáci mohli jako legioná í po mnoha letech bojovat za vlastní zemi a její moílné osvobození. D sledkem t chto událostí mohla nastat a pravd podobn téfl nastala situace, kdy e-tí vojáci bojovali jeden proti druhému, a to na r zných stranách fronty, cofl na mne velmi siln p sobí.

Jednotlivé osudy voják byly tak siln spojeny s osudem na-í zem , fle jejich state nost a odhodlanost by m ly být vyzdvihovány a p ípomínány dal-ím generacím. Obecn se o nás, e-ích, hovo í jako o TMejích, kte í zásadn nebojují, ov-em tato práce byla zam ena také na vyvrácení tohoto tvrzení. Není jist správné a ani spravedlivé takto hovo ít o národu, jehofl muífl tak tvrd bojovali. Skute nost, fle vojáci z eských zemí se ú astnili boj na obou stranách fronty, pouze dokládá jejich smysl pro zodpov dnost a r zné pojetí národností otázky. Pro n které bylo Rakousko-Uhersko domovem a pro jiné nep átelstskou zemí, která brání jejich zemi a jim samým v sebeur ení.

P í sbírání podklad pro svou práci jsem nav-tívila mimo jiné muzea ve slovinských m stech Kobaridu a Tolminu. O pomoc jsem se také obrátila na pana Han ara, jehofl d de ek Jenda Rajman p sobil na So ské front ve -pitále. Pan Han ar a jeho matka mi poskytli k prostudování fotografie a osobní korespondenci Jendy Rajmana a také doplnili jeho flivotopis.

²²⁴ Fu ík, J. *So a (Isonzo) 1917*. str. 105

Fotografie jsou podle mého názoru neopomenutelnou součástí práce, nebo zprostředkovávají živý obraz skutečnosti tak, jak ji vnímali přímo vojáci na frontě. Začínají proto nejen fotografie Jendy Rajmana, ale i Jindřicha Byčického, jehož fotografie byly vystaveny na výstavě s názvem *Průběh první světové války*, která se konala v Tereziánském křídle Pražského hradu.

Osobně mi velice překvapily životní podmínky na frontě, jimiž tvořily samostatnou kapitolu. Stravování, zásobování a hygienické podmínky rakousko-uherské armády byly podle mého názoru alarmující. Nelze se proto divit, když velmi výrazným způsobem změnily chování některých vojáků, kteří ve vyhrocené situaci byli schopni jíst i mrtvého koně nebo vykopávat podzemní úkryty. Některí vojáci viděli svoji záchranu z této situace v dezerci, i když netušili, co je v zajetí čeká. Důležitě pro ně bylo dostat se co nejdále od fronty. V zajateckých táborech měli tito vojáci dost času na zotavení a často se během tohoto zotavování rozhodli vstoupit do legií. Některí vojáci naopak dezertovali právě s úmyslem stát se legionáři, na což ve své práci také poukazují.

Tato bakalářská práce se vnuje jak vojákovi rakousko-uherské armády, tak legionáři, kteří se účastnili bojů na italské frontě. Dodnes se vedou spory o to, kdo v první světové válce bojoval na správné straně. Byli to někteří vojáci bojující za Rakousko-uhersko jako za svou zemi, nebo někteří legionáři bojující za osvobození své vlasti a svého národa? Věříme, že tito vojáci bojovali podle svého přesvědčení za správnou věc. Podle mého názoru není správné soudit tyto vojáky, jestliže jsme nezauvažovali jejich situaci.

9. RESUMÉ

This work is focusing on the First World War from very personal point of view, from soldier's point of view. I tried to catch feelings, ideas and impressions of soldiers, who were fought on Italian front, but mainly on most important part of the Italian front - the So a front.

In the first chapter I am describing events of the First World War and introducing fundamental information about their causes, process and consequences. Also I am foreshadowing political situation in the Europe before the First World War and causes, which eventuate to this war. I am trying to catch process of fights on the Western, the South-eastern and the Eastern front and consequential peace negotiation. Mainly I deal with the Italian front. Not only from fight point of view, but also from aspect of specific fight condition, which relates with special equipment and weaponry of army. I am foreshadowing also beginning of operation of the Czech soldiers on Italian front.

In following chapter I am focusing on events on the So a front. I show why just in these places were the most important collision and describe individual Italian, and also ending Austro-Hungary-German offensive. During the describing of process of events on the So a front, I was interested by results of individual fights. Already from beginning the Italian army had dominance, both material and also number of soldiers. The Italian army were not dashed from fights on many fronts and therefore, the command could better focused on preparation of attacks. However practically all of the So a fights (excluding sixth), which was begun by the Italians, they lost. Interesting is also end of the Austro-German-Hungarian offensive. Although allied Austro-German-Hungarian army won first big attack from this fight and they forced Italian soldiers to massive countermarch, in the end the whole victory were reached by Italian, who was massively promoted by Allies.

Main part of this work is devoted to individual soldiers and their life stories and destinies. From Josef Váchal book *Painter on front (Malí na front)*, but also from work of another cited soldiers, here we can feel misunderstanding of those soldiers, why they had to fight for somebody, whom they hate from deep of their heart.

I am confident that intrinsic feelings of soldiers on both sides of front were very similar, but motivation to fight was different. Italian soldiers fought against foreign

powers, through many of soldiers in the Austro-Hungarian army was fought for country, which was, in principle, not their own. National question could influenced lot of soldiers and was also one of causes of desertion from the Austro-Hungarian army, and following creation of legions. Czech soldiers could, like legionnaires, fight after many years for their own country and their possible liberation.

During collection of bases for this work I visited, among others things, museums in Slovenian towns Kobarid and Tolmin. For help, I asked Mr. Han ar, whom grandfather Jenda Rajman affected in the hospital on So a front. Mr. Han ar and his mother accorded to me photos and personal correspondence of Jenda Rajman and also supplemented his curriculum vitae.

The photos are, according to my opinion, indispensable part of this work, because they are brokering living picture of reality in the way, how soldiers directly on front knew them. Because of this I am including photos of Jenda Rajman, also Jind ich By-ický, whom photos, was exposed on exposition with name *The First World War by walk (P -ky první sv tovou válkou)*, which took place in the Theresian wing of Prague castle.

Personally, I was very shocked by life condition on the front, I devote them individual chapter. Feeding, supplying and hygiene conditions of the Austro-Hungarian army were, according to my opinion, very alarming.

This bachelor work are devote to both soldier of the Austro-Hungarian army and also legionaries, who participated on fights on the Italian front. Up to the present day controversies are held about who fought in the First World War on right side. It was Czech soldiers fought for the Austro-Hungary Empire, like for their own country, or it was Czech legionaries fought for liberation of their country and nation? All of these soldiers fought according their beliefs for right thing. According to my opinion it is not right judge these soldiers, if we were not experienced their situation.

10. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY:

1. z výstavy Pěšky první světovou válkou, Pražský hrad, 12. září 2009. Autor: Michal Rybák, vnuk Jindřicha Bičíckého
2. rozhovor s panem Ing. Pavlem Hanárem, vnukem Jendy Rajmana, a Blankou Hanárovou, dcerou Jendy Rajmana. 10. března 2010 Zápis z rozhovoru v soukromém archivu autorky.
3. dopisy (na všech dopisech, které poslal Jenda Rajman, bylo razítko K. U. K. Feldspital 3. /15) uložené v soukromém archivu Ing. Pavla Hanára.
4. Muzej prve svetovne vojne Kobarid. Stálá expozice. 4. květen 2009.

LITERATURA:

1. DAVIES, Norman. *Europe. A History*. London, 1997. ISBN 0-19-820171-0.
2. FUŠEK, Josef: *Soňa (Isonzo) 1917*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-255-4
3. FUŠEK, Josef. *Osmadvacátníci: spor o českého vojáka Velké války 1914-1918*. Praha, 2006. 80-204-1376-6.
4. HANZAL, Vojtěch: *S Výzvody od vídeňských ledovců až po moře Adriatické: Pěšky památníku osvobození*. Praha, 1938.
5. HAVEL, Petr. *Dějiny Evropské civilizace II. Hlava čtvrtá - V*. Praha a Litomyšl, 1995.
6. JANOUŠEK, Jan: *Z bojů za svobodu vlasti*. Praha, 1933.
7. KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Praha, 1998. ISBN 80-04-26710-6. ISBN 80-7235-023-4 str. 194
8. KVAČEK, Robert. *První světová válka a česká otázka*. Praha, 2003. ISBN 80-7254-448-9.
9. LOGAJ, Josef: *Oběti*. Praha, 1922.
10. PICHLÍK, Karel - KLÍPA, Bohumír - ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 - 1920)*. Praha, 1996. ISBN 80-204-0580-1.
11. PIVKO, Ljudevit. *Proti Rakousku*. Praha, 1934.
12. ROSLEK, Jan Václav: *Černo-flutý mumraj*. Praha, 1974.
13. SIMIČ, Marko: *Po sledech soške fronte*. Ljubljana, 1996. ISBN 86-11-14071-0.
14. ŠTĚDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha, 2001. ISBN 80-7106-274-X.

15. VÁCHAL, Josef: *Malí na front* . Praha, 1996. ISBN 80-7185-060-8
16. VRI AN, Jozef: *Po zapadlých stopách eských voják* . Z Julských Alp k Jadranu. Olomouc, 2008. ISBN 978-80-254-3535-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. GAZDÍK, Jan. *Podívejte se jak eský voják 1. sv tové války zachytil život svých druh* . 8. 4. 2009 [cit. 24. 6. 2010]
URL: <http://zpravy.idnes.cz/podivejte-se-jak-cesky-vojak-1-svetove-valky-zachytil-zivot-svych-druhu-1n8-/domaci.asp?c=A090407_215159_domaci_anv>.
2. GAZDÍK, Jan. *Záhada rozlu-ť na. Unikátní fotky z války mají autora*. 1. 8. 2009 [cit. 24.6.2010]
URL: <http://zpravy.idnes.cz/zahada-rozlustena-unikatni-fotky-z-valky-maji-autora-p0y-/domaci.asp?c=A090731_212715_domaci_abr>.
3. KOT, Ji í. *Fosgen*. [citováno 15. 5. 2010]
URL: <<http://copter.blog.cz/0808/fosgen>>.
4. KRUPKA, Martin. *Vnuci poznali na hrad d de kovy unikátní snímky a zm nili výstavu*. 11. 8. 2009 [cit. 24. 6. 2010]
URL: <http://zpravy.idnes.cz/vnuci-poznali-na-hrade-dedeckovy-unikatni-snimky-a-zmenili-vystavu-1p3-/domaci.asp?c=A090811_123301_domaci_mku>.
5. SPRÁVA PRAFI SKÉHO HRADU. *Fotografové války*. [cit. 27. 4. 2011]
URL: <<http://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad/kalendar-akci-na-prazskem-hrade/327.shtml>>.
6. ZAJÍ KOVÁ, Radka - P IBÁ OVÁ, Alena. *Josef Váchal*. 30. 9. 2006 [cit. 2011-27-4].
URL: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=887>>.
7. Autor neuveden: *Battle of the Somme: 1 July - 13 November 1916* [cit. 17. 6. 2010]
URL: <http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwone/battle_somme.shtml>.

11. SEZNAM OBRÁZK

Kapitola 3. Italská fronta

A. Julské Alpy v okolí Kobaridu - autorka

Kapitola 4. so ská fronta

A. Údolí eky So i nyní - autorka

B. So ská fronta - SIMI , Marko. *Po sledech so-ke fronte*. Ljubljana, 1996. ISBN 86-11-14071-0. str. 22

C. Italská fronta - fotografie mapy ze stálé expozice muzea v Kobaridu

Kapitola 5. Vojáci na Italské front

A. Jind ich By-ický - fotografie z výstavy *P -ky první sv tovou válkou*, Pražský hrad - Tereziánské k ídlo, 12. zá í 2009.

B., C., D., E - fotografie ze soukromého archivu Ing. Pavla Han ara

Kapitola 6. fivot na Italské front

A. Polní latrína - fotografie z výstavy *P -ky první sv tovou válkou*, Pražský hrad - Tereziánské k ídlo, 12. zá í 2009.

B. Popravený legioná 33. pluku. - JANOUŠEK, Jan. *Z boj za svobodu vlasti*. str. 147

Kapitola 7. Legioná i - Dobrovolníci

A. Plánek útoku na Mt. di Val Bella - PIVKO, Ljudevit. *Proti Rakousku II: Bok po boku. Díl II*.

B. Václav Bradna - LOGAJ, J. *Ob ti*. Oddíl VYOBRAZENÍ, kapitola MU EDNÍCI. str. 22

C. Franti-ek Turpi-- LOGAJ, J. *Ob ti*. Oddíl VYOBRAZENÍ, kapitola MU EDNÍCI. str. 36

12. SEZNAM PÍLOH

Příloha . 1 - Fotografie Jindřicha Bičíckého

z výstavy *Praha -ky první světovou válkou*, Pražský hrad - Tereziánské křídlo, 12. září 2009.

Příloha . 2 - Fotografie Jendy Rajmana

fotografie ze soukromého archivu ing. Pavla Hanáka